



(ו) גמ', יש אחד שעלה מבבל והלל הבבלי שמו פירש הבן יהוידע דמה שהדיגשו שבא מבבל, משום דמבואר בכתובות (עה). דחד מבני ארץ ישראל הוא כתרי מבבל, אבל חד מבני בבל דסליק לארץ ישראל הוי כתרי מיניהו. ומכיון שהלל עלה מבבל הרי הוא חכם גדול כתרי מינן. ולכן הוצרכו להדיגש גם כן, שהלל היה בבלי דהיינו שהיה מאנשי בבל ממש ולא רק שעבר שם דרך עראי.

(יא) גמ', אמרו לו מנין לך. כתב הצ"ח (נט): (ד"ה ולא עולת חול) שמקשין העולם, למה לא למדוהו מהא דאוקמינן לעיל (נט): קרא דלא ילין חלב חגי, בערב פסח שחל בשבת, אלמא דפסח דוחה שבת. נוציין לספרו דורש לציון שם ביאר הענין על פי דרוש].

(יב) גמ', התחיל מקנטרן מי גרם לכם. כתב הבן יהוידע דכוונת הלל היה דרך ענוה שאמר להם שבאמת אני אינני ראוי לנשיאות ורק מן השמים הענישו אותכם כיון שנתעצלתם ולא שימשתם את גדולי הדור. ולכן גלגלו שאני הקטן אהיה נשיא עליכם. ורצה ללמד להם מוסר שמכאן והלאה לא יתעצלו בשימושה של תורה. נולפי זה צריך לומר דאף על פי כן כיון שהיה דרך יהירות עליהם נסתלקה חכמתו. והמהרש"א כתב שהלל הוכיח את כל התלמידי חכמים מי גרם לכם שהקב"ה נתן בלבי לבוא מבבל לירושלים דוקא לעת הזו שפסח חל בשבת אם לא משום העצלות שבהם.

(יג) גמ', שכח ולא הביא סכין מהו וכו' מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו, הקשה החתם סופר (שו"ת י"ד סימן קיד) למה לא מצינו כן ביום טוב שחגיגה ושמחה מרובים יותר מפסחים. ותירץ כיון שבבית המקדש היו סכינים לשחיטת הקרבנות בבית החלפים, ולהשתמש בהם מקרבן לקרבן, אבל קרבן פסח כיון שאינו נאכל אלא למנויו, כיון דבית השחיטה רותח לא יכלו לשחוט שוב בסכין זה לאחר, בלא הכשר דמריקה ושטיפה בינתיים. עוד כתב דלפי זה צריך לומר דהיו סכינים מיוחדים לשחיטת חטאות ולשלמים וכדו', או שהיה מורק ושוטף בינתיים.

(יד) [רש"י ד"ה והיה וכו', כדרך שהנשיא עושה. משמע שדרך הנשיא היה לדרוש בכל יום ואפילו בערב שבת די"ג בניסן, שהרי רש"י פירש אחר כך, דלמחר היה י"ד בשבת. אמנם בירושלמי כאן הגירסא "מיד" מי שהיה פסחו וכו' ומשמע דהמעשה היה בשבת, וכן הוא בתוספתא פ"ד ששאלוהו מה יהא על העם שלא הביאו סכינים ופסחים למקדש, באותה שעה מי שפסחו וכו'. ולפי זה היה אותו היום שבת הגדול.]

(טו) רש"י ד"ה ומי שפסחו גדי. ואין זה משאוי לעבור עליו משום שביתת בהמתו דלאו אורחיה בכי האי מלאכה. בעמוד ב' הקשתה הגמרא מדוע אין בזה לאו דמחמר, ותירצה דהוי כלאחר יד, וברש"י כאן הקשה משום שביתת בהמתו. וביאר בהר צבי דכוונת רש"י לבאר דרך אגב, שתירץ הגמ' לענין מחמר, מועיל ליישב הקושיא דיעבור על אסור שביתת בהמתו,

דדחו שבת. ומשום הא נחלקו התוספות ופירשו, דבברזי ליכא אפילו שבות, כיון שאינו מפשיט כשיעור חשיבות עור יחד, ולא אהני מידי.

דף סו ע"א

(ח) גמ', ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת, הקשה האור חדש הא מבואר בשבת (פז): דאותו יום דראש חודש ניסן נטל עשר עטרות, ואחד מהם שחל ביום א' בשבת, ולפי זה י"ד בניסן היה בשבת, ואמרה התורה ויעשו בני ישראל את הפסח בארבעה עשר, ואם כן אית לן קרא מפורש דדוחה שבת, ותירץ האחייעזר (ח"ג סימן פא, יג) דמבואר ברש"י (חולין יב: עיין שם תוס' ד"ה ותיבעי) דשחיטה כשרה בקדשים בקטן כשגדול עומד על גביו, והקטן אומר בפירוש שידוע שהם קדשים ושוחטן לשמן. וממילא אפשר דשחטו על ידי קטנים בכהאי גוונא, מה שאין כן לדידן, שחז"ל כבר גזרו איסור דרבנן של ספיה בידים לקטן, ועל כן לא ידעו אם מותר. (ועיין באות הבאה).

(ט) גמ', שם. בירושלמי כאן הקשו הלא אי אפשר לשני שביעיות שלא יחול פסח בשבת, ואיך לא ידעו. ותירצו כדי שישב הלל בראש. ובחתי"ס (ליקוטים כאן) ביאר, דעד אותו זמן, כיון שלא היתה הלכה רווחת בישראל שפסח דוחה שבת, מדחין החדשים ומאיימין על העדים בתחילת השנה, כדי שלא יארע פסח בשבת כדרך שעושים בלא אד"ו ראש, וכשהגיע מן השמים הזמן להושיב את הלל בראש שכחו בני בתירה להשגיח על זה, ואירע פתאום ערב פסח בשבת. והמאירי כתב, דודאי אי אפשר לפרש הדבר כפשוטו שלא ידעו ההלכה, אלא על כרחך שנעלם מהם טעמה ומקורה של ההלכה. והוסיף, דאפשר שהיה מי שקינטר אותם בכך ולא ידעו להשיבו, וחיפשו מי יוכל להשיב לו. [ובמאירי בפתחה לאבות ד"ה וכבר בא מזה כתב, דאפשר שהנידון על איזה סוד הגנוז בתוכו]. ובחידושי רבינו מאיר שמחה ביאר, דהוי פשיטא להו דדוחה שבת אלא דסברי דרבנן גזרו איסור על כך כמו שגזרו על תקיעת שופר שמא יעביירו ד' אמות ברשות הרבים, כיון שבאותו זמן נפרצו פרצות בירושלים (כמבואר בתוס' ע"א ד"ה תוחב), ומשהביא להם הלל מקרא מפורש שוב אין כוח ביד חז"ל לעקור, כמבואר בט"ז (או"ח סס"י תקפח). עוד ביאר שם דבני בתירה לטעמיהו לעיל (ג): וכתוס' שם ד"ה מאליה, דמי שאין לו קרקע פטור מפסח, ולכן סברו דאין הפסח דוחה שבת כיון שביכולתם להפקיר את קרקעותיהם ולהפטר מפסח (וכמו שהקשה החת"ס או"ח שו"ת קכד), והתעוררו לספק זה דוקא בזמנם בבית שני שלא חזרו הקרקעות ביובל, דאם יפקירו את קרקעותיהם לא ישאר להם אפילו קנין הגוף וממילא יפטרו מפסח, והלל דרש להם מגזירה שוה דדחי בכל גוונא. ובמשך חכמה (במדבר ט. ב. פרשת בהעלותך ד"ה ויעשו) ביאר שנסתפקו רק על ההקטרה אם דוחה שבת, ולפירושים תתורץ נחי קושיית האור חדש שבהערה קודמת.



אסור מדרבנן כשם שכל כלאחר יד אסור באדם. אלא שהקשה הקהילות יעקב, דעל כרחק צריך לומר דכלאחר יד הווי שינוי גם בבהמה, דאי לאו הכי מאי טעמא לא יעבור משום שביתת בהמתו. [ועיין להלן אות כג דברי הפני יהושע].

דף סו ע"ב

כ) גמ', פסח בשבת היכי מצי מקדיש. הקשו השפת אמת והמהרש"ם, הרי אפשר לתרץ שהקדישו קודם שבת שיחול ההקדש בשבת, ובכהאי גוונא ליכא איסורא כדמשמע בירושלמי **שבת** (פ"ח ה"א), וכן כתב הריטב"א **ביבמות** (צג). וכתב השפת אמת דאפשר דבכהאי גוונא יהא אסור בעבודה מעכשיו כיון דעתיד מחר להיות קרבן. [ואף אי לא הוי כמעכשיו מכל מקום כיון דלא מצי הדר ביה יש לומר דלמפרע אסור בעבודה]. וכעין זה הקשה ותירץ **בהר צבי** [בחידושי הש"ס], ושם ביאר הטעם דאסור מעכשיו בעבודה, כיון דנחשב שכבר עכשיו אית ליה להקדש קנין הגוף בבבהמה.

כא) גמ', בשבת היכי מצי מקדיש לה. תוספות בגיטין לא. ד"ה **במחשבה** כתבו, דמותר להפריש תרומה במחשבה בשבת. וצריך ביאור, אם כן מאי קשיא הא אפשר להקדיש במחשבה, אמנם לפי מה שכתב **האחיעזר** (ח"ב סימן מט, ד') דדווקא בתרומה שהאיסור הוא משום מתקן מותר במחשבה, כיון שאפילו מלאכה גמורה אם היתה נעשית במחשבה מותרת, מה שאין כן הקדש שאסור משום מקח וממכר סוף סוף, על ידי מחשבתו עבר מרשותו לרשות הקדש ואיכא חשש כתיבה.

כב) גמ', והלא מחמר, המאירי (במתני', ד"ה אבל צלייתו) כתב, דירושלים דינה ככרמלית, וכן כתב **תוס'** **הרשב"א** בעמוד א' ד"ה **שכח** (בתירוץ א'), דאיסור הוצאה שם משום שלא עירבו זה עם זה. ולפי זה מוכח דבכרמלית נמי איכא לאיסור מחמר, ודלא **כמהרש"א** שהבאנו לעיל (אות יז) שכתב דליכא איסור מחמר בכרמלית, ועל מה שכתב שכן מבואר גם בפרק המוצא תפילין, תמהו רבים היכן מוכח שם כן (עיין הר צבי אור"ח ח"ב סימן כ"ו ב') **ובקהילות יעקב** (סימן נ"ב) כתב, דנראה דצריך לגרוס במהרש"א דירושלים היא רשות הרבים, דהא כך מוכח **בהמוצא תפילין** (קא.), ועיין לעיל אות יט בביאור הגמ' כאן.

כג) גמ', שם, הפני יהושע (שבת נא: ד"ה, תוס' ד"ה במה) כתב, דשביתת בהמתו במלאכת הוצאה אינה מן התורה, משום דהוצאה מלאכה גרועה, ולגבי בהמה אינה מלאכה. ועל כרחק צריך לומר דאף על פי כן מלאכת מחמר שייך גם בהוצאה דהא לאדם המחמר הוא כן מלאכה. ולפי זה אתי שפיר למה הקשתה הגמרא דוקא ממחמר ולא משביתת בהמתו. אמנם **מרש"י** בעמוד א' ד"ה **ומי שפסחו** גדי משמע להדיא, דאיסור שביתת בהמתו שייך נמי בהוצאה.

כד) רש"י ד"ה מחמר, מחמר לא קרי אלא בבהמה הנושאת משאוי והוא מנהיגה. כתב **בחידושי הר צבי** דאפשר דאין כוונת

ועיין להלן אות כג.

טז) תוס' ד"ה תוחב, וא"ת וכו' וי"ל שהקדישום. פירש **המהרש"א** דהקדישום מערב שבת, דאי לאו הכי תיקשי הא אין מקדישים בשבת, וכתב **הצל"ח** דפירושו דחוק, כיון שאם היו נותנים ליבם אתמול שהיו צריכים לסכין למחר לשחיתת הפסח היו מביאין אותו מאתמול. ולכן ביאר דהקדישום בשבת על ידי מופלא הסמוך לאיש [נפירש דהיינו כדעת **הרשב"א** דאיסור דרבנן יהיבנן לקטן בידים].

יז) בא"ד, משמע בשמעתין דיש איסור רשות הרבים בירושלים וכו', כתב **המהרש"א** דהטעם שתוס' לא הוכיחו והקשו כן **לעיל** (סד): אמתניתין דכשחל ערב פסח בשבת, יצאה כת ראשונה וישבה בהר הבית וכו' עד שחשיכה משום הוצאה. משום דהתם יש לומר דלא הוציאו פסחיהן משום איסור כרמלית. אבל הכא כיון דבעמוד ב' הקשו דהוי מחמר, ואיסור מחמר אינו שייך אלא ברשות הרבים, [ועיין להלן אות כב], **והיעב"ץ** דחה דבריו, מהא **דהכסף משנה** (סוף פרק ה' מבית הבחירה) כתב בשם **הרא"ש**, שהסורג נעשה על מנת להתיר טלטול בשבת, כיון דהיקף הר הבית לא מהני דלא הוקף לדירה. ואם כן לעיל נמי אי אפשר לתרץ שמשום איסור כרמלית לא הוציאו הפסח, דהרי לא יכלו להוציאו אפילו להר הבית והרי לשם הוציאוהו.

יח) בא"ד, משמע מדברי התוספות דמחמר אינו אסור בכרמלית, (ראה באות הקודמת). וכתב **הקהילות יעקב** (סימן נב) דכן מבואר גם **בשבת** (קנג:): דכל שבחברו פטור אבל אסור בבהמתו לא גזרו רבנן. אמנם כתב לדחות הראיה מתוס' דידן, דיש לומר דאין כוונתם להוכיח דלירושלים יש דין רשות הרבים מהא דשייך איסור מחמר בירושלים דאילו היתה כרמלית לא היה אסור. אלא הוכיחו מלשון הגמרא בעמוד ב', כלאחר יד נמי נהי דאיסורא דאורייתא ליכא וכו' דמשמע דבלא טעמא דכלאחר יד היה אסור מדאורייתא.

יט) בא"ד. המגן אברהם (שה סק"ו) כתב דאין איסור הוצאה על ידי בהמתו בכרמלית, וכתב **המחצית השקל** (שם) **שהתוספת שבת** השיג עליו, מהא דאמרה הגמרא בעמוד ב' כלאחר יד אסור בבהמתו אף על פי שבאדם עצמו אינו אלא מדרבנן, ומאי שנא שבות דמחמר מכרמלית, ותירץ המחצית השקל, דשבות דלאחר יד במחמר, חמור **משביתת בהמתו** [בכרמלית], כיון שמחמר נעשה בצירוף האדם. אלא שעדיין קשה מאי שנא **מחמר** כלאחר יד שאסור, **ממחמר** בכרמלית שלא אסרו חכמים. ותירץ **הקהילות יעקב** (סימן נב) דיש לומר דכל איסור דרבנן בבהמתו מותר, בין **מחמר** בכרמלית בין **שביתת בהמתו**, והטעם דמחמר כלאחר יד חייב, משום דבהמה לא שייך כלל פטור כלאחר יד שפטור משום מלאכת מחשבת, [כמבואר **בחלקת מחוקק ובית שמואל** אבן העזר סימן קכג] ובהמה כל עשייתה כמתעסק, ואף על פי כן אסרתו התורה. ומה שאמרו בגמרא בעמוד ב' דכלאחר יד במחמר גרע, היינו משום שמכל מקום



לשעה, ותירץ, דדווקא אם פסקו עליו גרידא ועדיין לא העלוהו מורידין אותו, מה שאין כן אם כבר העלוהו, נואפשר דהוא כעין הא דבבא בתרא (יב:). דכיון שעלה שוב לא יירד. ועוד יש לומר שהם כעסו רק פעם אחת, מה שאין כן אליאב שהיה בו מידת הכעס כמבואר ברש"י על רש"י ד"ה לא בחר [

דף סז ע"א

(ל) גמ', אלא אמר אבבי לעולם מקרא קמא וכו'. הקשה הצ"ח דבשלמא דרשה דריש לקיש אתי שפיר, דמוישלחו מן המחנה ילפינן שבפסח הבא בטומאה מותר לטמאי מת ליכנס לעזרה, אבל לר"י ואב"י שדרשו מאיש איש וגו', הא מצינו דבציבור אינו נדחה לפסח שני, אבל עדיין מהיכי תיתי שמותר להם להכנס למקדש לשם כך. דהרי יכולים לשלוח קרבנותיהם. וכתב דאפשר לומר דדרשינן ליה כדלקמן (צ"ה:). אלא דלפי זה סוגיין צריכה ביאור, והניח בצריך עיון]

(לא) גמ', מצורע שנכנס לפניו ממחציתו בארבעים כתב המאירי שמצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים, וכן אם נכנס לעזרה [שחייב עליו כרת] אם התרו בו למלקות לוקה מאה ועשרים, וכן כתב הכסף משנה (פ"ג מביאת מקדש ה"ח) בפשיטות, דמצורע שנכנס לעזרה לוקה ק"כ. אמנם המקדש דוד (סימן לח סק"ג) הוכיח מדברי הר"ש (פ"א מכלים סוף מ"ט) דלוקה רק מ', דסבירא ליה דאין חילוק לאוין לכל מחנה בפני עצמו אלא רק לטמאים.

(לב) גמ', אמר רב חסדא מצורע שנכנס לפניו ממחציתו פטור וכו' תנאי היא וכו'. הרמב"ם (פ"ג מביאת מקדש ה"ח) פסק, דמצורע שנכנס לירושלים לוקה. פירש הכסף משנה דהיינו כרבי יהודה דהלכתא כוותיה לגבי רבי שמעון. עוד כתב הרמב"ם דאם נכנס לשאר הערים המוקפות חומה אף על פי שאינו רשאי לפי שנאמר בדד ישב, אינו לוקה. וצריך ביאור דאם עיר המוקפת חומה הרי היא כמחנה שמצורע מצווה לצאת משם, מאי טעמא אינו לוקה על שעבר על הלאו דלא יטמאו את מחניהם, והצ"ח בעמוד ב' ד"ה דתניא, הביא מהר"ש (פ"א דכלים מ"ז) דהקרא דמחנה דיבר רק על ירושלים כי ולא על שאר עיירות המוקפות חומה, דרק היכא שיש מחנה שכינה ולויה אפשר לקרות מחנה. ועל כן הפסוק דבדד ישב לא אזיל אמחנה אלא הווי עשה על שילוח אף ממוקפות חומה שאינן בגדר מחנה. עוד כתב דהא דלרב חסדא לאו דלא יטמאו ניתק לעשה, היינו מקרא ד"מחוץ למחנה מושבו", וכמדויק "מחוץ למחנה מושבו" הכתוב ניתק לעשה, ולא מבדד ישב דמיניה ילפינן אף אי לא הווי מחנה, דהיינו מוקפות חומה. אמנם בדקדוקי סופרים כתב, דלא גרסינן בדברי רב חסדא כלל מחוץ למחנה מושבו, דנלקח מדברי רבי יהודה. ועיין בקרית ספר (על הרמב"ם שם) שתירץ שכיון דכתיב בדד יישב ופשטיה דקרא משמע דהוא לאו הניתק לעשה אהני האי משמעותא לגבי שאר ערי ישראל לפוטרו ממלקות.

רש"י לחדש דאיסור מחמר היינו דווקא במשאוי, ולאפוקי שאר מלאכות כגון המעמיד עלוקה ומשסה כלב לצוד וכדו', [שהמלאכה נעשית על ידי הבהמה בשיתוף האדם, ונפקא מינה בהמה שאינה שלו שאינו מצוה עליה משום שביתת בהמתו]. דיש לומר דכוונת רש"י לאפוקי המחמר אחר בהמה שאינה נושאת כלום, ומשום הכי בזה שהלכו עם הבהמה למקדש לא עבדו שום איסור, ורק מחמת הסכין הקשו בגמ' דהוי מחמר.

(כה) [רש"י ד"ה שיש לו וכו'. שבות ידידיה לא חמיר כשאר שבות דכל כלאחר יד לא שכיחא. והנה התוספות ערובין (לג.). ד"ה והא, כתבו דאיכא שבותין חמורין שבקל יכול לבא לידי איסור דאוריתא, וגזרו בהם גם בין השמשות אפילו לרבי דלא גזר בכל שבותין. ולפי הנוסף שם בגליון התוספות נאמרו דבריהם גם אכלאחר יד, ולפי זה חמיר כלאחר יד משאר שבותין, אמנם לדבריהם בתוספות כאן בד"ה הנח, דדוקא בשבות דבבהמתו לא גזרו, ולא משום דכלאחר קיל משאר שבותין שפיר. (א.ג.)]

(כו) תוס' ד"ה כלאחר יד, הוי מצי למיפרך הלא משתמש בבע"ח דאסור מדרבנן. הקשה רבינו עקיבא איגר, איך תתורץ קושיה זו, דהא תיקשה קושיית התוספות הבא ד"ה הנח, דבמתניתין אסרו שבות דרבנן, ואהא לא שייך תירוצם דשבות דבהמתו קיל, דהא שבות דמשתמש בבע"ח הוי שבות דעצמו, (ועיין באות הבאה).

(כז) תוס' ד"ה הנח וכו', ואם וכו' וי"ל שבות בהמתו קיל משבות עצמו. והמאירי תירץ, דשבות דכלאחר יד קיל משאר שבותים, וכן כתב רש"י בד"ה שיש לו, דשבות דכלאחר יד לא שכיחא ומשום הכי קל משאר שבותים. [ולפי זה תתורץ קושיית רבינו עקיבא איגר באות הקודמת. (י.ר.)] [ונראה דהמאירי לשיטתו לעיל אות כב דירושלים הויא כרמלית, הוכרח לפרש שהטעם דמחמר הותר היינו כיון דהוי כלאחר יד, מה שאין כן כרמלית לא הותר. דאי כתוספות ומשום דשבות דבהמתו קיל, איסור הוצאה על ידי בהמתו בכרמלית יהא מותר. (א.ג.)]

(כח) גמ', כל המתכעס חכמתו מסתלקת ממנו ממש וכו', ביאר הבן יהוידע דאף דמשה רבינו עליו השלום היה גם נביא, מכל מקום נבואתו לא הסתלקה ממנו, כיון שהסילוק היה רק תיכף אחר הכעס על מנת שיהא ניכר שהוא בעבור הכעס. ואצל אלישע נודמן דבר נבואה תיכף באותה שעה והיה ניכר הסילוק, מה שאין כן אצל משה רבינו שלא נודמן לו באותה שעה צורך לנבואה רק לדבר חכמה. עוד כתב דכלפי משה רבינו, אם חס ושלום היתה הנבואה מסתלקת ממנו היה זלזול טפי לאבי הנביאים, מה שאין כן חכמתו, שלא היה לעם ישראל כל כך חסרון בזה כיון שאלעזר אמר ההלכה בשמו. (ועיין מה שכתב עוד).

(כט) גמ', כל שכועס אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים מורידין אותו. הקשה הרי"ף (בעין יעקב) משה ואלישע יוכיחו שלא הורידום מגדולתם, אלא נסתלקה מהם החכמה והנבואה



דברי ר"ש נתבארו לעיל כדעת רבי נתן דזב צריך כחתימת פי האמה, והרי חכמים לא הודו לו, ואם כן אתי שפיר דר"י לא יליף דרשה זו. וביאר דמכל מקום אכתי קשה, דשפיר קאמר ר"ש לענין מה שר"י הצריך קראי לזבין וטמאי מת שחלוקים במחנותיהם.

מ) רש"י ד"ה מחילות וכו', הני תרתי מילי שמעינהו כי הדדי מרביה וכו'. אמנם בתוס' רי"ד וכן במשנה למלך (פ"ג מביאת מקדש ה"ג) פירשו, דמישך שייכי אהדדי, דאתא לפרושי מתניתין דמסכת תמיד (פ"א מ"ט) דאיתא התם, אירע קרי לאחד מהכהנים היה יוצא והולך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה. דכיון דבעל הקרי משתלח חוץ לשני מחנות על כרחך דמחילות לא נתקדשו, וגם לאידך גיסא מוכח דבעל קרי משתלח חוץ לשני מחנות דאי לאו הכי, מדוע בעי לצאת דרך מסיבה. וממשנה זו למד ר"י שני הלכות אלו.

מא) בא"ד, מחילות ומערות שלתחת העזרה לא נתקדשו בקדושת העזרה. כתב המהרש"א (פו. ד"ה בפירש"י) דפירוש רש"י כאן הווי כסלקא דעתך דגמרא שם (פו.) דדברי ר' יוחנן בפתוחות לעזרה, אבל למסקנת הגמ' שם ר' יוחנן בפתוחות להר הבית קאמר. ומשום הכי אליבא דהווי אמינא הוכרח רש"י לבאר דמילי מילי קתני ואין קשר ביניהם, כי בפתוחות לעזרה א"א לבעל קרי לבוא לפתחה, אבל למסקנא דמיירי בפתוחות להר הבית אתי שפיר, כיון דבעל קרי הותר להכנס בה בעומדת בסופה לצד ירושלים. (ועיין עוד בשער המלך פ"ו מבית הבחירה ה"ח, מה שכתב בסתירת דברי רש"י מכאן לשם).

מב) תוס' ד"ה כי האי גוונא, תימה לרשב"א אכתי שרץ חמור וכו'. כתב הרש"ש דנראה דלפי מה שפירש רש"י בעמוד א' בד"ה לרבות טמא שרץ, דהוא הדין מגע נבילה נמי מרבינן מוכל טמא, נפלה התמיהה, משום דנבילה אינו חמור מזב בענין זה.

מג) בא"ד. דבעי חתימת פי האמה דהוי טפי מכגריס. כתב השפת אמת דיש לתרץ, דפתיחת פי האמה הכל לפי מה שהוא אדם, ולפעמים הוא יותר מכגריס, ולפעמים פחות מכעדשה, הלכך ליכא פירכא מהכא לא לקולא ולא לחומרא.

מד) תוס' ד"ה ואסור וכו', כמאן וכו' דמוחלט אסור בתה"מ, פירש הדבר שמואל הטעם דלא פירשו כרש"י דהכוונה לימי ספורו, משום דתוספות סברי דכיון דמוחלט מותר בתשמיש המיטה על כרחך דאין זה מדיני הטומאה שבו אלא מדיני סיפורו. דאם לא כן יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. ועוד שהרי מצורע בימי ספורו הוי כטמא שרץ שאינו משתלח אפילו חוץ למחנה לוייה. ואדרבה זב חמור יותר שמשתלח חוץ למחנה לוייה, ואם כן לא שייך לומר דמשום שמצורע בימי ספורו אסור בתשמיש המיטה הווי חמור מזב.

מה) תוס' ד"ה מחילות וכו', וי"ל דבכיצד צולין מסקינן כי אר"י בפתוחות לחול וכו'. הקשו המנחת חינוך (שסב. ג) והבאר שבע פ"ק דתמיד, דבגמרא לקמן (פו.) לא מסקינן הכי, אלא דר' יוחנן

(לג) גמ', בדד ישב שלא ישבו טמאים אחרים עמו. בפירוש הרא"ם על התורה (ויקרא יג, מו) כתב, דיש מפרשים שכוונת הכתוב דשאר טמאים אינם מחוייבים לצאת חוץ לשלש מחנות, אבל לא נאסרו לשבת עמם. ויש מפרשים דכוונת התורה לאוסרן לשהות עם המצורעים מחוץ לג' מחנות. ובספר נחלת יעקב (שם) כתב, דמרש"י שם משמע דסבר דאיכא איסורא.

לד) גמ', יאמר טמאי מת ואל יאמר זב. הקשו השפת אמת והאור חדש הרי אין עונשין מן הדין. ואף על גב דר"ש סבירא ליה דעונשין מן הדין בסנהדרין (עד.) מכל מקום קשה מה דפרכינן בעמוד ב' ור"י שפיר אמר ר"ש וכו', דילמא ר"י לא אמר כר"ש כיון דסבירא ליה דאין עונשין מן הדין. ואם כן לא יהיה מלקות בזב מהאי קל וחומר. ותירץ השפת אמת דהא דנלמד מהקל וחומר, היינו דקרא דולא יטמא דסיפא קאי גם על כל הטמאים. אם כן הוי כמפורש בקרא. אמנם בהגה' המהרש"ם הביא דבספרי ריש פרשת נשא מפורש להדיא הך טעמא דאין עונשין מן הדין.

לה) רש"י ד"ה ת"ל איש איש, כי יהיה טמא משמע וכו' א"נ וכו'. כתב הרש"ש דלפירוש רש"י העיקר חסר מן הספר. ולולי פירש"י יש לפרש כפשוטו, דהילפותא מדכפלא התורה לשון איש וכמו שביארו בירושלמי, וביאר הרש"ש דרש"י דחק הפירוש, כיון דקיימא לן דאפילו שגג או נאנס או הזיד עושה פסח שני, ומנא לן הא. לכן פירש דדרשת התנא הכא מתיבת טמא, ומרבה ממנו רק טמאים, וריבוי דאיש איש אתי לרבות שוגג וכו'.

לו) תוס' ד"ה הכתוב וכו', ואומר ר"י וכו' שהעשה כתוב אחר הלאו בסמוך. הקשה הדבר שמואל הא כל יראה הוה ניתק לעשה דתשבייתו כדלקמן (צה.), אף דהעשה אינה כתובה אחר הלאו בסמוך, וכן עשה דהשבת הגזילה לא נכתב בסמוך ללא תגזול.

לז) בא"ד, והאי ניתוק עשה נראה דלא מהני אלא במחנה שלישיית וכו'. כתב השפת אמת דנראה דתוס' כתבו כן דווקא לשיטתם דהניתוק הוא שיצא מן הלאו ונשאר רק עשה, אבל לרש"י דהוי ניתק לעשה ממש אם כן כל הלאו אין בו מלקות מהאי טעמא.

דף סז ע"ב

לח) גמ', שכן טעון פריעה ופרימה, הקשה השפת אמת, אם כן מוסגר שא"צ פריעה ופרימה מנא לן דמשתלח מג' מחנות, ולא דמי למה שכתב רש"י ד"ה ואסור בתשמיש המיטה, דאפילו אי בימי חלוטו מותר חשוב חומרא כיון דבימי ספורו אסור, דשאני התם דעל כרחך יעבור עליו ימי ספורו ויאסור בתשמיש המיטה הלכך חשיב שפיר חומרא. אבל מוסגר דיכול לצאת טהור לגמרי אין בו חומרא זו כלל.

לט) גמ', ורבי יהודה שפיר קאמר ר"ש. הקשה השפת אמת, הא



ולבסוף נקט לשון עבר "מחצתי" ואני ארפא. ב. מה הוא לשון השתא אחווי מחיי וכו'. ותיירץ, דכשם שמחצתי ואני ארפא דאין נפלא מאת השם יתברך לעשות דברים היפך הטבע, שכך דרכו תמיד, כך גם אינו פלא שאחיה את המתים בנקל.

דף סח ע"ב

(נב) גמ', ר"י לטעמיה דאמר שמחת יום טוב נמי מצוה היא. כתבו הבעל המאור ורבינו דוד, דודאי אף רבי אליעזר מודה דשמחת יום טוב מצוה, ואסור לישוב בו בתענית. אלא דמה שאמר רשות, היינו משום שיש לו חליפין ותמורה דאפשר לקיים מצות שמחה במה שרוצה, או ביושב ושונה, או באכילה ושתיה, ולרבי יהושע מצווה לקיים שניהם דווקא.

(נג) גמ', ר"י לטעמיה דאמר שמחת יום טוב נמי מצוה היא. הקשה המצפה איתן הרי אפשר לדחות, דשמחת יום טוב הווי מצות עשה בעלמא, ומשום הכי אסרו בו שבות. אבל פסח דבכרת אפשר דלא העמידו דבריהם. ותיירץ, על פי מה דמשמע מתוספות ראש השנה (לג): ד"ה שיעור, דמצוה דרבים חשוב כמו כרת, ושמחת יום טוב חשוב מצוה דרבים, כיון שמשמח את בני ביתו וכל הנלוים.

(נד) גמ', ר"י לטעמיה דאמר שמחת יום טוב נמי מצוה. ביאר השפת אמת דהמשך דברי הגמרא כך הוא: דר"א השיב דודאי מקום דהתירה התורה מלאכה גמורה בשביל המצוה ודאי לא העמידו חכמים שבות שלהם במקום אותו המצוה. אבל מה שהתיר הכתוב אוכל נפש ביום טוב שהיא רשות יכולין חכמים להחמיר בשבות שלהם יותר מאיסור תורה. ור"י ס"ל דמה דהתיר הכתוב אוכל נפש ביום טוב נמי משום מצות שמחת יום טוב הוא [וכ"נ מפירוש הר"ח שהביאו התוס' לקמן (פ"ד). ד"ה ולא ע"ש] וממילא מוכח דשבות חמור אפילו במקום מצוה שהתירה התורה בשבילה מלאכה דאורייתא. אבל ר"א לטעמיה אזיל דס"ל דכשיושב ושונה נמי מקיים המצוה אם כן היתר אוכל נפש אינו מחמת המצוה. ובהכי מיושב תמיהת התוס' בד"ה הכל דנימא עצרת תוכיח. ולהנ"ל א"ש דנהי דעצרת מצוה הוא מ"מ כיון דגם בפסח וסוכות התירה התורה אוכל נפש אם כן אין ההיתר מכח המצוה [ושוב ליכא הוכחה מעצרת להתיר שבות משום מצוה].

(נה) גמ', רבי אליעזר אומר או אוכל ושותה או יושב ושונה. כתב המהרש"א דר' אליעזר פירש, דהא שנצטוו בושמחת בחגך, ואין שמחה אלא בבשר ויין, היינו דווקא דבשמחה של אכילה בעי בשר ויין. אבל אפשר שיהא שמחה שלימה בשמחת לימוד התורה המשמחת לב. [ונראה דאף רבי יהושע סבירא כן דהא לא הוכיח דבריו מפסוק ד"ושמחת בחגך", אלא מ"עצרת תהיה לכם" (י.ר.).]

(נו) גמ', הכל מודים בעצרת וכו', בשבת וכו', בפורים וכו', מעלי יומא דכיפורא וכו'. כתב רבינו דוד דאף דלענין שבת בעינן נמי

לא אמר אלא במחילות שבהר הבית, אבל מחילות שבעזרה אם פתוחין לעזרה קודש הן. עוד הקשה השפת אמת הרי כל הלשכות הפתוחות לחול הווי כחול, ולא דווקא במחילות, וכתב השפת אמת דנראה דטעות סופר הוא בתוס', וצריך לומר דכי אמר ר' יוחנן בפתוחות להר הבית אבל בפתוחות לעזרה קודש, והריצפה הא הוי בעזרה. ועיין בשער המלך (פ"ו מבית הבחירה ה"ט) מה שביאר בתוספות.

דף סח ע"א

(מו) גמ', בועל נדה כטמא מת וכו' למחנותם, הקשה המשנה למלך (פ"ג מביאת מקדש ה"ג) הא בועל נדה הווי ממילא בעל קרי, ואם כן בעי להשתלח חוץ מב' מחנות. ותיירץ דמשכחת לה כשלא גמר ביאתו ולא הוציא זרע. או שטבל לקריו דאכתי טמא טומאת שבעה משום בועל נדה. והוכיח שם דעל כרחק צריך לחלק כעין זה בברכות כב. דבועלי נידות מותרים בדברי תורה אף על פי שבעל קרי אסור בדברי תורה. על כרחק דשייך בועל נדה שאינו בעל קרי.

(מז) גמ', א"ל אכתי לא עיילתיה אפיקתיה לישנא אחרינא וכו'. כתב הצ"ח דיש לפרש דהלישנא אחרינא מישיך שייך ללישנא קמא, ומקשה בדרך ממה נפשך, דאי איירי שנטמא בחוץ, איך אתה אומר ויצא אל מחוץ למחנה זה מחנה שכינה, הא אכתי לא עיילתיה, דהא אינו רשאי להכנס לתוכו ואיך יצא משם. ואי מיירי שנטמא במחנה שכינה קשיא סיפא, ואל יבוא זה מחנה לוייה, שהרי על כרחק ביציאתו ממחנה שכינה מוכרח לעבור דרך מחנה לוייה, ואכתי לא אפיקתיה ממחנה לוייה עיילתיה שאתה מזהירו שלא יכנס שמה.

(מח) גמ', ירעו בשן וגלעד, בשן זה אלישע וכו' וגלעד זה אליהו. פירש המהרש"א דהטעם דנקט קרא דאלישע קודם לאליהו, כיון דאלישע החיה שנים ואליהו רק אחד. ובבן יהוידע פירש, כיון דאליהו שהיה קודם מלאך וחזר להיות מלאך אינו רבותא שהחיה את המת.

(מט) גמ', שם. כתב המהרש"א דהטעם דנקט הנך תרי מקומות בשן וגלעד, כיון שהם אינם מעיקר ארץ ישראל, ובא לומר שאף המתים שבחוץ לארץ יזכו לתחיית המתים על ידי הצדיקים, וכמבואר במדרשות שעל ידי הצדיקים הנקברים בחוץ לארץ יזכו גם שאר המתים לגלגול מחילות.

(נ) גמ', עתידים צדיקים שיחיו מתים שנאמר ואיש משענתו בידו וגו'. כתב המהרש"א דאף דלפי פשוטו קאי אמשענת של זקנים, מכל מקום נדרש על משענת להחיות מתים, משום דבתחילה הוזכרו זקנים וזקנות ואחר כך הוזכר רק ואיש משענתו בידו, ולא כתוב ומשענתן בידן. ועוד שהרי כתוב ישבו זקנים וכשיושבים אינם צריכים למשענת.

(נא) גמ', רבא רמי כתיב אני אמית ואחיה וכו'. פירש הבן יהוידע דקשיא ליה א. דבתחילה נקט לשון עתיד "אמית"



משתה ושמחה כתיב, פירש המהרש"א דלא ילפינן ליה מהא דכתיב ימי שמחה. דהא אף ביום טוב כתוב ושמחת בחגיגך ואף על פי כן מצינו שאפשר לקיימו על ידי שכולו יהיה לה'. ועל כרחק שאפשר לקיים מצות שמחה בשמחת לימוד התורה. אלא מימי משתה ילפינן דבעינן נמי לכם.

(ס) גמ', **מר בריה דרבינא כולא שתא הוה יתיב בתעניתא וכו'.** כתב הבעל המאור דמר בריה דרבינא סבירא ליה כרבי אליעזר דאין חיוב אכילה בשאר ימים טובים, ומכאן הוכיח דהלכה כרבי אליעזר דמעשה רב. עוד כתב שם לבאר, דישנם ג' מיני תענית, א'. של צער ואבל, שאסור בכל יום קדוש ואפילו בימים הנוכחים במגילת תענית, ב'. של אדם שהסיח דעתו מאכילה מרוב טרדתו בעסקיו וכדומה, ומותר בראש חודש ובחול המועד ואסור בשבת וביום טוב שחייב לאכול בהם. ג'. תענית שהיא עונג לו כתענית חלום, או מי שחשקה נפשו בתורה, ובכהאי גוונא מותר אפילו בשבת וביום טוב מלבד בעצרת, בפורים, ובערב יום הכיפורים. שיש בהם חיוב אכילה דווקא. וזו היתה תעניתו של מר בריה דרבינא. וכעין זה כתב רבינו דוד דמר בריה דרבינא התענה בשבתות, אף דהכל מודים בו דחייב בעונג מן התורה, כיון שלא היה זה תענית שגור על עצמו, אלא לרוב חשקו בתורה היה מונע מעצמו אכילה ושתיה כל הימים בעוד שהיה זמן בית המדרש, ואכל רק בלילה כשהלך לביתו, ומכיון שזהו העונג שלו הותר לו, ולא דמיא לתענית חלום דבעי למיתב תענית לתעניתו דבאופן הרגיל אין התענית תענוג לו. אמנם רבינו דוד שם פסק כרבי יהושע, וביאר דאף על פי כן מר בריה דרבינא התענה ביום טוב כיון שזו היתה שמחתו יותר מבאכילה ושתיה. ונראה דהבעל המאור שהוכיח מזה דהלכה כרבי אליעזר, סבירא ליה דאליבא דרבי יהושע אין החיוב האכילה ביום טוב משום שמחה, אלא משום "לכם" דהוא חיוב מיוחד על הנאת הגוף, ולכן רבי יהושע יודה דבשבת דהחיוב משום עונג מותר להתענות למי ששמח בזה אבל לא ביום טוב.]

(סא) גמ', **שם, בהשגות הראב"ד על הבעל המאור** נחלק על הבעל המאור ורבינו דוד (עיין דבריהם באות הקודמת) וביאר דמר בריה דרבינא קיבל על עצמו בתענית להתענות תמיד, וכתב דלא נודע למה, ואפשר שהגיע מעשה לידו שנתאבל עליו הרבה, ולא נתקררה דעתו עד שקיבל תענית כל ימיו, חוץ מאלו הג' ימים. וסיים דעלה על דעתו דבר אמיתי, שמר בריה דרבינא קיבל על עצמו תענית רק בימי שני וחמישי של כל השנה, ולא חשש להוציא מתוכם שאר ימים טובים מלבד אלו הג' ימים שפירטם להדיא. אבל חס ושלום לומר שהיה מתענה בשבת. ועיין במאירי.

(סב) גמ', **מר בריה דרבינא כולא שתא וכו' לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפוריא.** פירש הגר"א ביהל אור, כיון דאלו הג' ימים הם ימי קבלת התורה, עצרת שבו ניתנה תורה, ופוריא שבו הדור קבלה מאהבה, ומעלי יומא דכיפוריא לשמחת קבלת

לכם מדאורייתא, וכן בפורים בעינן לכם מדברי קבלה, אבל בעצרת הוא מדרבנן ומשום שצריך להראות שהוא שמח במתן תורה ואינה כעול על צווארו, ולהראות זה בעינן אכילה ושתיה, [כעין שכתב רש"י ד"ה דבעינן, וכמבואר בתוס' ד"ה הכל] ובערב יום הכיפורים חייב לאכול להראות את עצמו שמח בכפרת עוונותיו שבכך הוא מעיד על עצמו שהוא כואב עליהם ודואג עליהם הרבה. וכעין זה כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ד, ח'), ועוד טעם כתב, דהאכילה היא למען נתחזק להרבות בתפילה ובתשובה ביום הכיפורים, וכעין זה כתב המאירי דכיון שכל האכילה בערב יום הכיפורים הוא כדי להכין עצמו להתענות ביום הכיפורים הלכך נחשב שהתענה תשיעי ועשירי. וטעם שלישי כתב רבינו יונה שם, דביום הכיפורים כיון שאי אפשר לעשות סעודה לשמחת המצוה, עושים הסעודה בערב יום הכיפורים. (ועיין באות הבאה), ומשמע דסבירא ליה לרבינו דוד דאכילה בערב יום הכיפורים חיובה רק מדרבנן כבעצרת, ואם כן למד דהילפותא בסוגיין מקרא דועיניתם את נפשותיכם אסמכתא היא. ולכאורה נראה דלהרמב"ם שכתב (פ"ג מנדרים ה"ט) וזה לשונו, ופגע בו יום זה והרי הוא יום טוב או ערב יום הכיפורים הרי זה חייב לצום, ואין צריך לומר ראש חודש, פגע בו חנוכה ופורים ידחה נדרו מפני הימים האלו, הואיל ואיסור הצום בהם מדברי סופרים, הרי הן צריכין חזק וידחה נדרו מפני גזירת חכמים. משמע דהוי דאורייתא, אמנם הכסף משנה והרדב"ז כתבו, דיש לומר דהוא דרבנן, ומכל מקום כיון שיש לו קצת סמך מן התורה הוי כעין דאורייתא שאינו צריך חיזוק.

(נז) גמ', **שם. רבינו יונה** (שערי תשובה שער ד, ט') כתב דטעם קביעת הסעודה ביום טוב, משום שמחת המצוה של מצוות היום טוב, וביאור דבריו נראה כמו שכתב הרמב"ם (פ"ו מיום טוב ה"ט וכו') וזה לשונו, אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו וכו' כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך ביין ובשחוק וכו' ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה וכו', הא למדת שהעבודה בשמחה וכו', עד כאן לשונו. הרי שלמד שענין שמחת יום טוב הוא משמחת עבודת השם שהיא עשית המצוה.

(נח) גמ', **מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הקשה הבן יהוידע** אדרבה מהאי טעמא יהיה כולו קודש לה' בעסק התורה, ותירץ, על פי מה שביארו המפרשים דמה שיש לעם ישראל עולם הזה אף על פי שהוא חלקו של עשוי, כיון שאנו מקיימים את העולם מכוח התורה. ולולי זה היה חרב, והרי אנו כמצילים מזוטו של ים, ולכן דווקא ביום זה שניתנה תורה מרבים באכילה להורות שמכח התורה ובזכותה יש לנו ריבוי אכילה ושתיה. (ועיין עוד באות נו).

(נט) גמ', **הכל מודים בכורים דבעינן נמי לכם מאי טעמא ימי**

הדרק היומי



לוחות שניות.
 (סג) גמ', עבדי ליה עיגלא תילתא. כתב המהרש"א דאולי רמו בזה למה שאמרו בשבת (פח.) דרש ההוא גלילאה, בריך רחמנא דיהב אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי.
 (סד) גמ', אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא. פירש החתם סופר (ליקוטים) על פי המבואר בתנחומא פרשת נח (אות ג), שישראל הקדימו נעשה לנשמע על תורה שבכתב, והיתה קבלתם כבר בה' סיון, ותורה שבעל פה קיבלו מחמת דכפה עליהם הר כגיגית ביום מתן תורה, ורב יוסף כיון שהיה סגי נהור ולא יכול היה לעסוק בתורה שבכתב, אי לאו האי יומא שניתן בו תורה שבעל פה, לא יכול היה לעסוק בתורה כלל, והיה כיוסף דבשוקא.
 (סה) שם. פירש החתם סופר (בליקוטים) דדברי רב יוסף אלו באו מגודל ענותנותו (עיין באות הבאה), דהא רב יוסף היה סיני, ורבה עוקר הרים (הוריות יד.), והתכוין רב יוסף לומר, דרבה זכה לדרגתו על ידי עמלו, אבל אני מה שזכיתי היינו לאוקמי גירסא, על ידי סיעתא דשמיא כמבואר במגילה (ו:), לא מכוחי, אלא מחמת ההוא יומא שהקב"ה הניח הגבוהים והשרה שכינתו על סיני הנמוך שבהרים, ולכן גם עלי השפיע סיעתא דשמיא.
 (סו) גמ', אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא. הקשה הבאר היטב (סימן תצד סק"א) הרי רב יוסף היה עניו גדול כדאיתא בסוטה (ט:), ואם כן איך התפאר, ובספר קהלת יצחק (עה"ת פ' במדבר) מביא בשם הג"ר בצלאל הכהן מווילנא שביאר, דהא רב יוסף חלש ושכח תלמודו כדאיתא בנדרים (מא.) הלכך הרגיש עצמו נבזה מחמת זה כי מה בינו לבין יוסף שבשוקא. אלא שאמרו בברכות (ח:): הזהרו בוקן ששכח תלמודו, שהרי לוחות ושברי לוחות מונחין בארון. והנה בחג השבועות אנו עושים זכר למתן תורה שאחריו ניתנו לוחות הראשונות שנשברו, ואין אנו עושים זכר ללוחות שניות שניתנו ביום הכיפורים ונתקיימו, ומוכח דגם שברי לוחות הם יקרים וחשובים מאוד. ולכן אמר רב יוסף דאי לאו האי יומא ששמחים בשברי לוחות אין לו במה להתנחם כי מה בינו ליוסף שבשוקא.
 (סז) גמ', רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה. בברכות (לח:): איתא מעין האי לישראל, על רבי חייא בר אבא, דכל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דרבי יוחנן, וכתבו (שם) התוס' ד"ה כל, דלאו דווקא כל תלמודו אלא כל מה שהיה לומד באותם שלשים יום היה חוזר ביום השלשים ואחד. ולכאורה כן הפירוש גם כאן.
 (סח) תוס' ד"ה ומה וכו', ותימה לר"י מכשירי ססח וכו' אבל פסח אינו נאכל אלא בלילה. הגרי"פ פערלא בהגהות לספר המצוות לרס"ג (מצות עשה מז ד"ה אבל נראה) תמה, מה בכך דפסח אינו נאכל אלא בלילה הרי שחיתו ווריקת דמו והקטרת

אימוריו ביום, ובוזבז יצא ידי חובתו ונפקע מן הכרת אפילו אם לא יאכל מן הפסח כלל, ואם כן שפיר גמר רבי אליעזר מסוכה ולולב למכשירי פסח בעשייתו שדוחין שבת. אלא שהוכיח דדעת הר"י דאכילת הפסח מעכב אפילו היכא דהוי גברא ובישראל חזו לאכילה בשעת שחיטה וזריקה. ולא יצא ידי חובה, אלא דלא מייתי פסח שני, ועיין שם שהאריך להוכיח כן מתוס' דלעיל (נט.) ד"ה אתי ומעור מקומות.
דף סט עא
 (סט) גמ', הזאת טמא מת תוכיח שחל ז' שלו להיות בשבת וכו' ואינה דוחה את השבת. הרמב"ם (פרק ו' מק"פ ה"ו) מבאר הטעם שהעמידו דבריהם במקום כרת באופן שחל שביעי שלו ב"ג בניסן [שאינן מזוין עליו רק למחרת אף ששוב לא יוכל להביא הפסח כמבואר שם בהלכה ב'] כיון דב"ג עדיין אינו זמן הקרבן. וכעין זה ביאר שם בהלכה ז'. וכוונתו לבאר החילוק מאונן ומצורע שלא העמידו דבריהם במקום כרת, והוא כיון דהגיע זמן חיובו. והקשה הלחם משנה (שם) מסוגיה דידן דמפורש דאף כשחל ב"ד וכבר הגיע זמן הקרבן אינו דוחה, [אף דסבירא ליה דשוחטין הפסח על טמא מת אחר שיטהר]. ודחק דצריך לומר, דדברי הגמרא שביעי שלו בערב הפסח לאו דווקא, דרצה לומר שחל ב"ג בניסן. והקהילות יעקב (סימן נג) ביאר דכיון דהנידון דסוגיין למאן דאמר דשוחטין על טמא מת בשביעי שלו, ולדידיה אף קודם שנטהר והוזה מותר לשחוט עליו, ואפילו אם אסרינן להזות עליו משום שבות, כדמסקינן בסוגיין, ואם כן אין ההזאה אלא כדי להתיר אכילתו בליל הפסח, ואתי שפיר, דב"ד בניסן עדיין לא מטי זמן חיובא דאכילת הפסח.
 (ע) גמ', והזאה מאי טעמא לא דחי שבת מכדי טלטולי בעלמא הוא. בסוכה (מב:): הקשתה הגמרא כעין זה על טלטול ד' מינים הא טלטול בעלמא הוא ולדידיה שבת, ופירשו שם התוספות ד"ה טלטול דאף על גב דחזי למצוה שייך ביה איסור מוקצה משום דאין עשוי כלי. וכן פירשו שם לענין הולכת וזריקת דם דחשיב ליה ביבמות (ג:): טלטול. ולכאורה זה פירוש טלטול בעלמא כאן.
 (עא) גמ', גזירה שמוא יטלנה ויעבירנה ארכע אמות ברשות הרבים. עיין בסוכה (מג:). דהטעם שעקרו חכמים מצות שופר לולב ומגילה כשחל בשבת, משום הך גזירה כיון דאנן לא בקיאינן בקביעא דירחא ועיקר המצוה הוא ספקא בידן. וכן כתב הרי"ף במגילה (ב: מדפי הרי"ף). והקשה הקהילות יעקב (סימן נג) דהרי חזינן הכא להדיא דאף בזמן שביית המקדש קיים והיו בקיאינן בקביעא דירחא דחו ההזאה מהאי טעמא. ותירץ, דיש לומר דהזאה שאני שהיא רק הכשר מצוה ומפסח נדחה ממילא. עוד תירץ, על פי דעת הרמב"ם (עיין לעיל אות סט) דהזאה שאני שענינה רק קודם שהגיע זמן חיובא בפסח, מה שאין כן בשופר וכדומה שכבר הגיע זמן חיובם, וכן תירץ במרומי שדה. ועוד



ד"ה מחוסר, שכתבו דאין מי חטאת מטמאים לטמא אחרים. (עו) תוס' ד"ה שוחטין וזורקין וכו', ונראה וכו' דלא נימא דמיפטר משום דשני תשלומין דראשון הוא, הקשה השאגת אריה (סימן סה) דלפי זה על כרחך מאן דאמר דשוחטין על טמא שרץ סבירא ליה דשני תשלומין דראשון, ואהא אתי קרא דויהי אנשים וכו' שהנדחה מחמת טומאה יש לו תשלומין, אף על גב דלא חזו בראשון. והרי לקמן (פ.) דעת עולא דשוחטין על טמא שרץ, ומכל מקום סבירא ליה דלענין חגיגה כל שהיה טמא בראשון שוב לא היה מקריב, ומאי שנא חגיגה מפסח. ובקהילות יעקב (סימן נד) חילק, דלענין פסח כיון ששוחטין על הטמא, הא דנדחה היינו משום שאינו יכול לאכול בלילה, ואם כן הוי גברא בר חיובא רק שהוא אנוס באכילתו, ומשום הכי אית ליה תשלומין, מה שאין כן בחגיגה דהטמא בראשון נתמעט מובאת שמה, והוא אינו יכול לבא, אם כן אינו בר חיובא כלל.

דף סט ע"ב

(עז) גמ', טומאה דאי כוליה ציבורא טמאין נינהו לא מדינן עליהו אלא עבדי בטומאה. בחידושי הר צבי הביא שהקשו מכאן איך כתב הצ"ח (להלן במשנה ד"ה אימתי), שבחל שביעי שלו בערב הפסח מביא חגיגה כיון שיכול לאכול בטהרה. הרי כאן מפורש, דאפילו אהזאה כיון דהותרה בציבור לא מהדרינן אטהרה, ואם כן איך תאכל החגיגה, והא משמע דלא בעי להטהר כלל ואף בשביל החגיגה. ותירץ, דיסוד שיטת הצ"ח דחגיגה לא איתקש לפסח וכדאמר רבי אליעזר דחגיגת י"ד לאו חובה היא. ואם כן על כרחך חיוב חגיגת י"ד מדרבנן. ובסוגיין שחילקו בין ערלות להזאה היינו לדין התורה. אבל לאחר שתיקנו חז"ל ורמו חיובא להביא חגיגה, אין הכי נמי דלאחר שיקריב הפסח בטומאה, אם יטהרו מחוייבים להביא חגיגה.

(עח) גמ', הזאה למאי לאכילה וכו'. הקשו האור חדש (במשנה) והמלווא הרועים, דאם כן היאך אמר הזאה תוכיה, הא יש לפרוך מה להזאה שאין צורך בה דיכול לשחוט ולזרוק בלי הזאה.

(עט) גמ', אלא אמר רבא קסבר רבי אליעזר שוחטין וזורקין על טמא שרץ. ביאר הרש"ש דרבי עקיבא שפרך לרבי אליעזר מהזאה, אזיל לשיטתו לקמן (צג.) דסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. [ועיין תוס' סוכה (כה: ד"ה שחל) שכתבו שתי גירסאות בדעת רבי עקיבא.].

(פ) גמ', אבל האי מיחזא חזי תקוני הוא דלא מתקן. הקשה הרש"ש הא השתא דהזאה לא דחיא שבת, אם כן שוב גברא לא חזי דאין לו אפשרות לתקן עצמו בשבת. ותירץ, על פי התוספות חגיגה (ב.) ד"ה איזהו קטן, שכתבו דאי גברא חזי ורק מחמת היום לא חזי נחשב דגברא חזי.

(פא) רש"י וכל שביחיד, בסוה"ד, יחיד נמי אמרינן ליה בחול קום מהול. המהרש"א הניח בצריך עיון מדוע דווקא בחול, דהרי אליבא דרבי אליעזר קיימינן הכא דסבר מכשירי פסח דוחה

תירץ במרומי שדה דדווקא כשחז"ל עקרו מכל ישראל את המצוה הוצרכו לטעמא דלא בקיאי בקביעא דירחא, מה שאין כן גבי הזאה שעקרו רק מיחידים שהיו טמאי מת.

(עב) גמ', אמר רבה לדברי רבי אליעזר וכו' אמר רבא ואי בריא הוא וכו', החתם סופר (שבת קלד: ד"ה בין) מוכיח מכאן כדעת הרמב"ן שם דסבר דמותר למול תינוק אף שמכניס עצמו לאונס שיצטרך להחם חמין אחר המילה, ודלא כבעל המאור שם. כיון דהיה אפשר לפרש דרבה קאי על חמין שלאחר המילה, שנשפכו קודם המילה וכרז"ה דאין מלין אותו, ומשום הכי לרבי אליעזר נהי דמכשירין דוחין ומלין אותו כשהוא בריא, אבל אם אינו בריא וצריך חמין אין מברין אותו כדי לחלל עליו שבת. ואם כן מה הקשה רבא אי בריא הוא חמין למה לי, כיון דבחמין דלאחר מילה מיירי. אלא ע"כ סבירא ליה לרבא כרמב"ן שם. דמשום חמין דלאחר מילה אין מעכבין את המצוה. [נדברי החתם סופר צריכים עיון דהא רבה אמר דינו בשני אופנים, אחד בקטן חולה ואחד בקטן ברי, ובוודאי איירינן גבי חולה שצריך חמין להברותו לפני המילה, ומה שייך כאן לומר שמדבר בחמין לצורך אחר המילה.].

(עג) גמ', ערל שלא מל ענוש כרת. דעת הרמב"ם (פ"א ממילה ה"ב) דכל יום ויום שיעבור על האדם משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל עשה, אבל אינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד. והראב"ד שם השיג עליו וכתב שבכל יום הוא עומד באיסור כרת. (וכן כתב הרמ"א יו"ד רסא א.). וכתב בהר צבי דלכאורה מכאן ראייה להרמב"ם, להראב"ד יוקשה מה שייך לומר שענוש כרת על שלא מל לצורך הפסח, הא בלאו הכי ענוש כרת משום ביטול מצות מילה דעובר עליה כל יום, אמנם הכסף משנה (שם) ביאר, דלהראב"ד מיום שגדל ולא מל חייב למות בקיצור שנים, אלא שאם מל נפטר מאותו חיוב. דהיינו שאף להראב"ד דוקא אם בסוף ימיו ביטלה הווי בחיוב הכרת אבל אי מל נפטר, ואתי שפיר.

(עד) תוס' ד"ה שמא וכו', וא"ת הלא נושא מי החטאת טמא וכו'. הקשה רבינו עקיבא איגר הא בלאו הכי קשה דהרי הוא טמא מת ומטמא להכלי דמטמא למי חטאת. [ולכאורה צריך ביאור מהיכי תיתי שהטמא יעביר מי החטאת דלמא משום המזה שאינו טמא.].

(עה) בא"ד, והלא נושא מי החטאת טמא. הקשה הצ"ח הרי הנושא מי חטאת לצורך הזאה אינו נטמא, ותירץ דהעברת ד' אמות לא מיקרי צורך הזאה משום דהטמא יכול לבוא למקום שהמים שם. ובגליון הש"ס ציין רבינו עקיבא איגר ובחידושי פירט להקשות ממשנה דפרה (פ"י מ"ו) דאם שניהם בבי ניירות שניהם טהורות, הרי שאף שאינו נושא לצורך הזאה לא נטמא המים, או משום שהטהור לחטאת לא נטמא ממי חטאת, או משום דאין מי חטאת מתטמאים בטומאה הבאה לאדם מחמת עצמן, וכמו שכתב הר"ש שם, ועוד ציין לתוס' דזבחים (קה.)



על השבע, מכל מקום אכילת חגיגת י"ד מדין אכילת פסח היא ולא מדין אכילת קדשים, דאי הוה מדין קדשים, היה לו לאכול חולין, ועוד שחגיגה עצמה צריכה היתנה להאכל על השבע. והחילוק בין דינא בכל הקדשים לפסח, דבכל הקדשים דין אכילה על השובע דוקא באכילת כהנים ומדין למשחה לגדולה השייך דווקא בכהנים, ולא באכילת בעלים.

פח) תוס' ד"ה לאו וכו', ואומר ריב"א וכו' משום שבירת עצם, המרדכי (סדר של פסח) הקשה, מאי טעמא בעי לטעם דשבירת עצם, תיפוק ליה דהוא משום דפסח בעי להאכל על השבע ותיירץ, דאי משום הא כיוון דכל קודשים בעו להיאכל על השובע משום למשחה ולגדולה הוה אמינא דפסח יאכל קודם כדי שהחגיגה תהא נאכלת על השובע, השמיענו הירושלמי דבעינן לאכול החגיגה קודם משום שבירת עצם.

פט) גמ', אינה נאכלת אלא ליום ולילה. פירש הריב"ן דאחר יום ולילה הוי נותר, אבל אכילתה דווקא בלילה כפסח.

צ) גמ', יוצא בה משום שמחה. הראב"ד הקשה על הרמב"ם (פ"ב מחגיגה ה"י) שכתב דהטעם שיוצא בה משום שלמי שמחה משום שהיא רשות, הא כגון מבואר דאף לבן תימא שהיא חובה, נפיק בה משום שמחה, ופירש האבי עזרי הטעם שהוצרך הראב"ד להוכיח מהכא, הא פשוט בחגיגה (ח.) דנפיק משום שמחה אף בדבר שהוא חובה, היינו משום דגבי פסח ציוה הכותב להביא שמחה וחגיגה, [שמחה ככל מועד וחגיגה מקרא דבן תימא]. ואם כן מפורש דבעי ב' קרבנות, לכך הוכיח הראב"ד מהכא דאינו כן, אלא דאף למאן דאמר דחגיגת י"ד חובה יוצא בה משום שמחה. והאבי עזרי תירץ דברי הרמב"ם דאף דלבן תימא נפיק בה משום שמחה, עדיין מחויב להביא עוד קרבן דיש דין נוסף דשלמי שמחה [חוץ מדין השמחה] וזהו שכתב הרמב"ם דלדידן דחגיגת י"ד רשות יוצא בה לגמרי אף משום שלמי שמחה.

צא) גמ', באה מן הבקר. הקשה הריב"ן אמאי לא נסתפקה הגמ' אי נאכלת למנויו או אף שלא למנויו. הא בברייתא אמרינן באמת שאינו נאכל אלא למנויו.

צב) גמ', כולו מילתא בעינן. המשנה למלך (פ"ו מכלי המקדש ה"ט) נסתפק אי זמן שחיטתו אחר חצות, ואם תימצי לומר אחר חצות אי בא אחר תמיד של בין הערביים, והעלה דבא אחר חצות דהא ילפינן לה לקמן ע"א. מקרא דלא ילין וכו' והתם הא כתיב בערב, וכתב דמכל מקום אינו בא אחר תמיד של בין הערביים, דהא לא כתיב ביה ערב ובין הערביים. אבל התוס' רי"ד כאן כתב דבא אחר תמיד של בין הערביים דהא כתיב ביה בערב. וכתב התוס' רי"ד דמכל מקום אין שוה לפסח בזריקתו שהוא נזרק שתיים שהן ארבע.

צג) גמ', שם. הקשה הצ"ח אם הוא שוה לפסח לכל מילי, למה מתני רב לחייא בריה ואמר רחמנא לא ילין, הא בלאו הכי הוקש לכל דבריו. ותיירץ, דאי לאו דאמר רחמנא אתרוויהו לא ילין, לא

שבת, ואם כן אף בשבת אמרינן ליה. (ועיין שו"ת חתם סופר ח"ו סימן ה' מה שתירץ בזה).

פב) תוס' ד"ה אכילת וכו', פי' בכהאי גוונא שיש בידו לתקן עצמו וכו'. הקשה השפת אמת, הא הכא נמי אם הזאה אסורה שוב אינו ראוי לאכול. ולעיל (נט.) מפורש בתוס' בד"ה אתי, שאם אינו יכול להביא כפרתו ואינו ראוי לאכול הפסח פסול. אם כן הכא שאינו ראוי לאכילה מחמת איסור שבות יהא קרבנו פסול, ודוחק לחלק דשאני הכא דמדאורייתא ראוי להזות עליו. וכתב דאפשר דסבירא להו לתוספות דבהא פליגי רבי עקיבא ורבי אליעזר, דאף דרבי עקיבא סבירא ליה נמי דשוחטין וזורקין על טמא שרץ, (וכמבואר בתוס' לקמן צג.) מכל מקום סבירא ליה דאם נאסר עליו ההזאה יהיה פסול מחמת שאינו ראוי לאכול, ורבי אליעזר פליג וסבירא ליה דאינו נפסל בכך.

פג) תוס' ד"ה האי וכו', הקשה וכו' אמאי אמר רבי אליעזר ערל שלא מל ענוש כרת וכו'. כתב בחידושי רבי אלעזר משה הורוויץ דדברי תוס' תמוהים, דהרי מקרא מלא הוא המול לו זכר ואז יקרב לעשותו. ומאה ילפינן ביבמות דמילה מעכבא בשעת שחיטה.

פד) גמ', ובזמן שהוא בא בשבת וכו'. התוס' יום טוב העיר על שנוי הסדר, דבמרובה הקדים טומאה, וברישא ובמועט הקדים טהרה, וכתב הצ"ח דיש להסתפק בהא שאין חגיגה בא בטומאה, אם הטעם משום הקרבנות או משום אכילתו בלילה, וכתב דלכאורה טמא מת ביום ז' יוכל להביא חגיגה, דמאי שנא משאר קרבנות שערל וטמא משלחים קרבנותיהם, וכל מה שאין יכול להביא הוא דוקא בגוונא שגם בלילה יהיה טמא. ומשום הכי שינה הסדר וכתב טומאה לבסוף, דלאו מילתא דפסיקא הוא שאינו בא בטומאה.

פה) גמ', מן הכבשים ומן העזים. הקשה הרש"ש מאי רבותא, הא פסח נמי בא מן הכבשים ומן העזים, ותיירץ, על פי התוספות לעיל (ג'): ד"ה מאליה, שכתבו דרוב קרבנותיהם היו טלה, והוסיף דאפשר אף מצוה מן המובחר בטלה שהוא מזל מצרים, וקא משמע לן דבחגיגה ליכא מעלה בטלה.

פו) רש"י ד"ה עמו, עם הפסח בארבעה עשר וכו'. פירש הצ"ח דאתי לאפוקי דלא נימא דקרב עם הפסח ממש, דהיינחו אחר תמיד של בין הערביים, כיון דתנא דידן סבר חגיגה לאו דאורייתא כדלקמיה, אלא עמו היינו בי"ד בניסן, [ולמאן דאמר חגיגה דאורייתא עיין להלן אם בא אחר התמיד של בין הערביים].

דף ע"א

פז) גמ', כדי שיהא פסח נאכל על השבע. כתב בחידושי הגר"ח (אות כ"ה) דאף דדין אכילה על השבע הוא בכל הקדשים, כמבואר ברמב"ם (פ"י ממעשה הקרבנות הי"א) היתה להם אכילה מועטת אוכלין עמה חולין ותרומה כדי שתהא נאכלת



הגמ' כאן שהרי אף אם עכשיו הנשיא גוסס, הא לא גסס בשלישי והזה עליו בשלישי ואם כן ודאי יזה אף עכשיו בשביעי כדי שלא יפסיד הזאת שלישי, דרש"י לשיטתו בקידושין (סב). ד"ה ה"ג, דשביעי דוקא. והרמב"ם (פ"ג מאבות הטומאה ה"ו) שפירש שונה היינו שמזה, לשיטתו אזיל (פ"א מפרה ה"ב) דשביעי לאו דוקא, ויכול להזות גם בשמיני, ואם כן כשנשיא גוסס אינו מזה עליו מספק, דהא יוכל להזות גם למחר.

ק) רש"י ד"ה אבל וכו', אית ליה וכו' ולא יביאו חגיגות. הקשה הרש"ש, מכל מקום יטבילו משום פסח שכשבא בטומאה מותר בשבירת עצם לרב יוסף לקמן (פד). אליבא דכולי עלמא, ותירץ, דאולי מדרבנן אסור אף בטמא. עוד כתב דלרוחא דמילתא כתב רש"י שלא יביאו, שהרי אף אם יביאו בטומאה אין צריך להטביל הקופיץ שהרי הקרבן כבר טמא.

קא) גמ', ואנן טעמא דפרושים. רש"י בחומש (דברים ט"ז ב') נמי פירש האי קרא דחובחת צאן ובקר לחגיגה, והקשה השפת אמת הא אמרינן הכא דהוא טעמא דפרושים, דהא אנן קי"ל חגיגת י"ד רשות. ותירץ השפת אמת, דסבירא ליה דלמסקנא דדרשינן שבעת ימים ולא שמונה, אפשר דקיימא לן דחגיגה חובה, ומכל מקום אינה דוחה שבת, ועיין ברמב"ם (פי' מק"פ הי"ב) שהביא להאי קרא דחובחת צאן ובקר, אחגיגה, אף דסובר (ה"ג) דחגיגת י"ד רשות, ופירש המהר"י קורקוס שהרמב"ם סובר דרב יוסף שאמר כאן [לפי גרסת המהר"י קורקוס] ואנן טעמא דפרושים וכו', סבירא ליה דאי הוה דאורייתא הוה דחי שבת, אבל רב אשי סובר דאפשר דהוא דאורייתא מהאי קרא, ומכל מקום הויא רשות ולא חובה, ולכך אמר בעמוד א', דתנא דמתני' סבירא ליה דאינה חובה אף שהיא מדאורייתא.

קב) רש"י ד"ה וישב וכו', רחוק מירושלים שלא לעלות לרגל וכו'. פירש החתם סופר, דרש"י סבירא ליה, דליכא חיוב להיות קרוב לירושלים על מנת לעשות פסח, ואם כן למה לו לבן דורתאי להתרחק לדרום שהוא חוץ לארץ, ועל כרחק משום שרצה ליפטר מעליה לרגל שהוא חיוב על כל ישראל, ועיקר חיובו ביום טוב ראשון כמו שכתב הרמב"ם (פ"א מחגיגה ה"ה) המאחר עליו נאמר נוגי ממועד אספתי, ועקר לחוץ לארץ כיון דסבר דאין חייב לעלות לרגל, כמו שכתבו התוס' לעיל (ג'): ד"ה מאליה.

קג) תוס' ד"ה מאי. רש"י וכו' ולפירושו צריך לומר וכו'. הקשה הצ"ח (בעמוד א') אם כן מאי קאמר רב אשי בעמוד א' אמתני', דאי הוה סברה דחגיגה חובה הויא דוחה שבת, הא חזינן דלבן תימא הויא חובה ומכל מקום לא דחיא שבת. ותירץ, דאי סברה מתניתין חובה בעינן למחזי מאיזה קרא ילפי, דודאי לא דרשי לא ילין לבוקר זבח חג הפסח אחגיגה דהא כתיב בהאי קרא לא ילין ולמתני' הא נאכלת לב' ימים, ועל כרחק דילפי לה מקרא דלא ילין חלב חגי עד בוקר, ואם כן קשה קושיית הירושלמי שהביא תוס' לעיל (נ"ט): ד"ה בי"ד אמאי כל הלילה ילין, עולת

הוה אתי הקישא, ומפיק מהיקש חגיגות אהדדי דצריך להשוותו לחגיגת ט"ו, כתוס' (בעמוד ב') ד"ה מאי, שנאכל לב' ימים ולילה אחת.

צד) גמ', שונה ומטביל. פירש רש"י דמטבילה מספק פעם שניה, והנה רש"י לא הזכיר דבעינן הזאה נמי, אבל רבינו חננאל (הובא בקובץ שיטות קמאי) כתב, דחיישינן שנטמא במת והזו עליו פעם אחת בשלישי, ובעינן הזאה שניה בשביעי ולהטבילו. ועיין בבעל המאור ובראב"ד (דף ג: מדפי הרי"ף), שנחלקו אי חיישינן בכלים הנמצאים לטומאת מת, דהבעל המאור כתב דלא חיישינן דהוה כמו ספק ספיקא, ספק אם נטמא, ואף אי נטמא שמא בשרץ נטמא, והראב"ד כתב דחיישינן אף לטומאת מת, ועיין שם דהבעל המאור פירש שונה ומטביל כרבינו חננאל דבעי הזאה, ופירש משום מעלה בקדשים, והראב"ד פירש כרש"י, ואמנם בהשגות על הרמב"ם (פ"ג מאבות הטומאה ה"ה) ביאר הטעם דברגל הקילו שהכל מטהרין סכיניהם ברגל. (ועיין אות צט).

צה) גמ', שם. פירש הריב"ן דאתי כר' מאיר בשקלים (פ"ח מ"א) דגזר אף על כלים הנמצאים בירושלים, אבל הרמב"ם (פ"ג מאבות הטומאה ה"ה) והמאירי פירשו, דסכינין לשחיטת קדשים שאני שגזרו להטבילם משום חומרא דקדשים.

צו) תוס' ד"ה והא וכו'. וא"ת וכו' היכי שרי להטביל, הקשה האבני מילואים (תשובות סימן י"א) הא אמרינן בביצה (י"ח). דכלי הנטמא בולד הטומאה דטומאתו רק מדרבנן שרי להטביל. ואם כן כלים הנמצאים דאין טומאתם אלא מדרבנן (כדכתב הרמב"ם פ"ג מאבות הטומאה ה"ד) אמאי אסור להטבילם, והדבר שמואל תירץ, דשאני כלים הנמצאים דגזרו בהו רבנן לחוש לטומאה דאורייתא.

צז) בא"ד, שם. המהרש"א הקשה עוד, אמאי לא מקשה הגמ' אם חל בשבת הא מטבילו בערב שבת לצורך יו"ט, דהרי יודע דאסור לאטבוליה בשבת. וכתב הצ"ח דקושיות התוס' והמהרש"א מתורצות חדא בחברתה, דממה נפשך יכול להטביל סכין זו בשבת, דאם נטמא באב הטומאה הא ודאי הטבילו מאתמול, ואם נטמא בולד הטומאה הא מותר להטבילו בשבת כדאמרינן בביצה (י"ח).

דף ע"ב

צח) גמ', דמית נשיא. כתב רב ניסים גאון בשם רב האי גאון (הובא בקובץ שיטות קמאי) לא מצאנו רגלים שכולם טמאים [היינו שחייבים ליטמא לנשיא], אלא כוונת הגמ' שכולם אוננים ואסורים בקדשים, אבל רב ניסים גאון עצמו כתב דודאי הכל נטמאים לנשיא שהרי מצינו בירושלמי ברכות (פ"ג ה"א) דאפילו כהנים נטמאים לנשיא.

צט) גמ', לא צריכא דנשיא גוסס. כתב השפת אמת דלכך פירש רש"י (בעמוד א') ד"ה שונה, שונה ומטביל שמטבילו שנית ולא פירש כרבינו חננאל שמזה עליו, משום דאם כן לא שייך תירוצך



הדרף היומיומי

מסכת פסחים דף ע – דף עא

כב אלול – כג אלול התשע"ג

אלא שלמים אבל כסות ויין נוהג בו, וכן מוכח מדברי מגן אברהם (סימן תקמ"ז סקי"ד) שאסר לישא אשה בליל יו"ט ראשון. וכן מוכיח השאגת אריה מתוס' ורשב"ם לקמן (קח: ד"ה ידי, שכתבו גבי ד' כוסות דאם שתאן בבת אחת יצא ידי שמחת יום טוב. ודחה, דכוונתם שיצא ידי חיוב דרבנן דשמחה.

קיא) גמ', לא כדתני טעמא. הקשה המהרש"א דאם כן מוכח דלא כעולא מדבעי טעמא אחרינא, ותירץ, דשאני הכא דאי אפשר כדסברי תוס' ד"ה לאו, אבל השאגת אריה (סימן ס"ה) והצל"ח תירצו, דלעולא היא גופא כונת הברייתא דאין שמחה לפניו, ואם כן אין כאן זביחה בשעת שמחה, וכתב החזון איש (קכ"ד לדף ע"א) דלפי זה מוכח דמכסות נקיה ויין ישן לא אימעוט, דהא לא שייך בהו האי טעמא. (ועיין באות הקודמת).

קיב) גמ', ואי אמרת בעינן וכו'. הקשה המהרש"א נימא שאני הכא דאי אפשר, כסברת תוס' ד"ה לאו גבי ליל יום טוב ראשון. ותירץ, דשאני יום טוב ראשון דלעולם אי אפשר לזבוח בשעת שמחה אם כן זהו מצותו, אבל הכא בשאר שנים יכול לזבוח בשעת שמחה.

קיג) גמ', זימנין סגיאיין. הקשה המהרש"א וניזיל בתר רוב שנים כתירוץ אביי (ע'): ותירץ החכם צבי (סימן קנ"ח) דהתם במתניתין מניין כל אופן שיכול להיות כגון לולב וערבה ששה ושבעה כיצד חל וכו'. ומדאמר השמחה שמונה מוכח דהיינו בכל גווני.

קיד) גמ', חי נאכלין. המנחת חינוך. (מצוה ז' סק"ג) הוכיח מכאן, דאכילת בשר חי מיקרי דרך אכילה, דהא בבשר קדשים אכילה כתיב והסכימו האחרונים (עי' מל"מ פ"ה מיסודה"ת ה"ח), דאף במצות עשה בעינן בדרך אכילה, וחזינן להדיא דשעירי רגלים בשבת נאכלין חי ודלא ככרתי ופלתי סימן צ"ב סק"ג דחי הוה שלא כדרך.

קטו) תוס' ד"ה לרבות וכו'. נראה לריב"א דה"ה ללילות אחרות איצטריך ריבוי, הקשה המנחת ברוך (סימן פ' ד"ה והנה), אם כן מנא לן לרבות אף ליל יו"ט אחרון. והחזון איש (סימן קכ"ד לדף ע"א) ביאר, דמוהיית אך שמח מרבינן כל מה שיש לרבות, ונקט ליל שמיני עצרת דהוא הרבותא היותר גדולה, דהא לא נזכר מצות שמחה בשמיני עצרת כלל, ולא בלילות כלל, וגם היה מקום לומר דלא מיקרי זביחה בשעת שמחה דהווי רגל בפני עצמו.

קטז) תוס' ד"ה או וכו', ולא וכו' אלא לילי יו"ט האחרון, בתוס' הרשב"א הוסיף, דהיינו מטעמא דפרישית, כלומר דכיון דהווי רגל בפני עצמו אין מחויב לזבוח בערב יום טוב, והקשה הדבר שמואל הא השתא מרבינן אף לילי יו"ט הראשון שמחויב לזבוח בערב יום טוב כ"ש ביו"ט אחרון.

קיז) גמ', ואימורין עד צפרא. הזרע אברהם (סימן ט"ו סק"י) רצה להוכיח מכאן דהבעלים מותרין באכילת בשר אף קודם הקרבת אימורין, ודחה (שם סימן י"ז סקל"ג) משום דהא דהכא מותרין

חול ביום טוב הוא וצריך לאוקמי קרא בי"ד שחל בשבת, ואם כן מוכח דחגיגה דוחה שבת, ומדסבר תנא דמתני' דאין דוחה שבת, על כרחך לא דריש להאי קרא וממילא ודאי סבירא ליה חגיגת י"ד לאו דאורייתא.

קד) בא"ד, מדקאמר רב אשי בסמוך וכו'. כתב המהרש"א דהוא הדין דהווי מצי לאוכחי מדאיצטריך קרא אחרינא ולא דרש קרא דבן תימא.

קה) בא"ד, חשיבה זמנה קבוע. הריב"ן פירש דזמנה קבוע לה ביום הראשון, דבהדי עולת ראייה מייתי לה, כדכתיב שלוש רגלים תחוג לי וכו' וסמך ליה ולא יראו פני ריקם, וכל שאר הימים תשלומין לראשון נינהו.

קו) בא"ד, משום דסבר דחגיגת י"ד לאו דאורייתא, פירש המהרש"א דאין לומר דסבר כתנא דלקמן (ע"א). דסבירא ליה דנאכל לב' ימים ולילה אחד מדאורייתא, דאם כן לא הוה מוקי האי קרא דזבחת לחגיגת ט"ו אלא לחגיגת י"ד דמשמע טפי קרא דביה איירי, וגם אין לומר דס"ל כבן תימא דדריש מקרא דזבח חג דחגיגת י"ד דוחה שבת, ולכך מוקי קרא דזבחת לחגיגת ט"ו דאיתא כבר קרא אחרינא לחגיגת י"ד, זה אי אפשר דהא לבן תימא אינו בא אלא מן הצאן, ובקרא דזבחת כתיב בקר. והקשה הקרני ראם דהא דזבחת בחגיגת ט"ו מיירי דבא מן הבקר.

קז) תוס' ד"ה שלמים. דאי לשם שלמים וכו'. השפת אמת כתב, דיש לפרש כונת הגמ' דאין יוצא בה חגיגת י"ד (למ"ד חובה) משום דאינו בא מן החובה.

דף עא ע"א

קח) גמ', אך שמח לרבות וכו'. רש"י פירש דקרא יתירא הוא. הדבר שמואל כתב שהובא בשם הגר"א, דאף שבכל מקום אמרינן אך למעט והכא מרבינן מיניה, היינו דכונת הכתוב דיש זמן בחג הסוכות שיש בו אך מצות שמחה ולא שאר מצוות החג (סוכה ולולב) דהיינו יו"ט אחרון. [נאמנם אי אפשר לפרש כך להווי אמינא, לרבות ליל יו"ט ראשון. וכן אי אפשר לפרש כך לדעת רש"י ד"ה לרבות, דלא מרבינן אלא ליל יו"ט אחרון ולא יומו.]

קט) גמ', שם. נסתפק החזון"א (סימן קכ"ד לדף ע"א) למאי דמרבינן לילות, אי חייב לאכול שלמים גם בלילה וגם ביום או דיוצא באכילה פעם אחת בין ביום בין בלילה.

קי) גמ', דאין לו במה ישמח. כתב השאגת אריה (סימן ס"ה) דאכתי לא אסיק אדעתיה הא דאמר רב פפא לקמיה דמשמחו ביין ישן וכסות נקיה, דאם כן הא יש לו במה ישמח. שהרי הכתוב מיעט אף כסות ויין, אף שיכול לשמוח בהם, וכתב הדבר שמואל דלפי מה שכתבו התוס' במועד קטן, (יד: ד"ה עשה, דכסות ויין הוא רק מדרבנן נוחא, דאין לו במה ישמח היינו מדאורייתא, אבל המנחת ברוך (סימן ע"ט) כתב, דלא אימעוט



לרדותה, ומה דאמרינן התם לא יזרוק, היינו בשחטה זר דאחור אסור לזרוק כדי להציל חבירו כדאינתא התם.

קכד) מתני', שחטו ונמצא טריפה. התוס' רי"ד שבת (קלו.) רצה לומר דהשוטט טריפה בשבת פטור, וכן כתב המנחת חינוך (מוסך השבת כ"ט) בפשיטות, והרשב"א בשבת (שם) הוכיח ממתניתין דבליכא אונס היה חייב, ובסוף דבריו חזר בו התוס' רי"ד וכתב דחייב.

קכה) רש"י ד"ה הפסח. וכסבור וכו'. הקשה המהרש"א אמאי לא פירש שנעלמה ממנו שבת כדפירש בד"ה אם גבי שאר זבחים לשם פסח, ותירץ הצ"ח דאף דנעלמה ממנו שבת, מכל מקום אם ידע שאסור לשחוט שלא לשמה שוב לא מיקרי טעה בדבר מצוה.

קכו) רש"י ד"ה אם וכו', או כסבור שמותר וכו'. העיר המהרש"א הא בגמ' מוקמינן לה בטועה דהיינו שסבר שהוא פסח, ואם כן היינו טעותו ולמה ליה לרש"י לומר דסבור שהוא מותר, ויישב הליקוטי הלכות (זבח תודה ד"ה אם) דאף דסיפא דאם ראויין וכו' מוקמינן בטועה, מכל מקום רישא דאינן ראויין דחייב מיירי בכל גווני, וניחא ליה לרש"י לפרש דומיא דרישא דפסח שלא לשמו דמיירי בעוקר.

קכז) רש"י ד"ה תאמר וכו'. ומצא זבח זה וכו'. הקובץ הערות (סימן ע"ו סק"ז) הוכיח מכאן, דפסח ששחטו בלא שליחות כשר בדיעבד.

קכח) רש"י ד"ה שחטו ונמצא וכו'. דשוגג וכו' דהוה ליה לבקורי. הקשה הזרע אברהם (ו' סק"כ) אם כן אף אם נמצא תם ליפסל וליחייב, דהא אמרינן בסוכה (מב.) דהשוטט בלא ביקור בשבת חייב, והחזון איש (סימן קכ"ד לדף צ"ו.) כתב דמדלא כתב הרמב"ם דין זה מוכח דסבירא ליה דהיינו דוקא לר' יוסי, אבל רבנן פליגי ופטרי באינו מבוקר.

דף ע"ב א

קכט) גמ', שמעת מינה עקירה בטעות וכו'. הדברי אליעזר (ח"ב פסחים סימן ט' אות ז') ביאר דהמחלוקת אם עקירה בטעות הויא עקירה, תליא בביאור הא דאינתא בזבחים (ב:) דסתמא לשמה, אי הכונה שהחושב בסתמא כחושב לשמה, ואם כן בטעות הויא עקירה דהא לא חשב לשמה, או דהוי דין בקרבן דכל שלא עקרו מלשמה הרי הוא עומד לשמה ואם כן עקירה בטעות אינה עקירה.

קל) גמ', לישני ליה הכי. הקשה המהרש"ל מנא לה לגמ' דסבר ר' יהושע לחלק בין עוקר לטועה, דלמא סבירא ליה דרישא דמתני' בפסח ששחטו שלא לשמו אף בטועה חייב, אלא דלא משכחת לה בטועה דהרי הוא כשר משום דעקירה בטעות לא שמה עקירה. ותירץ המהרש"א, דכונת הגמ' להקשות, דאף אי בתרוייהו משנה לדבר המותר, מכל מקום ברישא חייב כיון דעקר ובסיפא פטור דטעה.

הבעלים לאכול, היינו משום שאסור להקריב האימורין בלילה דאימורי חול אין קריבין ביום טוב, ואם כן הוה ליה כנטמאו האימורים או שנאבדו שהבשר מותר.

דף ע"ב ב

קיא) גמ', לימד על חגיגת י"ד. פירש הצ"ח דסלקא דעתיה דשאני חגיגה משאר שלמים, משום דחגיגת י"ד באה עם הפסח יהיה דינה כפסח, וכן הוה אמינא דכיון דחגיגת י"ד כפסח ליום ולילה הכי נמי כל שלמי חובה ליום ולילה, עוד כתב דסלקא דעתין למילף מאימוריו שקריבין ליום ולילה. ואף דפירשו התוס' (בעמוד א') ד"ה מנין, דכל אימורי שלמים דינם ליום ולילה, היינו דוקא אחר דילפינן דחגיגה לב' ימים, ומכל מקום אימוריו ליום ולילה, שוב ילפינן מיניה כל שלמים דאימוריו ליום ולילה.

קיט) תוס' ד"ה לימד וכו', על כן וכו' היינו מותר הפסח. המקדש דוד (קונטרס סימן ה' סק"ג) חקר בדינא דמותר פסח נאכל ליום ולילה. אם הוא דין בשם קרבן דשלמים הבאים מחמת פסח, דמצד שם הקרבן הווי כשאר שלמים, אלא משום דבהיותו עדיין ראוי לפסח, חל עליו דין ליאכל ליום ולילה על כן נשאר במותרו, והגרי"ז (זבחים ט.) תוס' ד"ה ובשלמים) הוכיח, מלשון הספרא (יח, ד) שכתב דנאכל ליום ולילה הרי הוא כתחילת הקדשם, מוכח דנשאר דין זה מחמת פסח. והקשה דאם כן יאכל רק עד חצות, ותירץ בשם הגר"ח דדין זה דנאכל עד חצות אינו דין בקרבן עצמו, אלא מדיני הגברא דאכיל הפסח.

קכ) תוס' ד"ה והאיך וכו', תימה וכו' א"כ תאכל וכו'. הצ"ח תירץ, לפי מה שכתב (עיין לעיל אות קיא) דהסלקא דעתך דשלמי חובה שאני משלמי נדבה היינו משום דחגיגת י"ד באה עם הפסח, וסלקא דעתין לדמויה לפסח. הוה אמינא נמי, דנאכל ליום ולילה, וכיון דאפקייה קרא מיום ולילה, שוב הדר דיניה כשאר שלמים לב' ימים ולילה אחת.

קכא) מתני', הפסח ששחטו. פירש הצ"ח הטעם דנקט פסח ולא קרבנות ציבור, אף דקרבנות ציבור שכיחי טפי בכל שבת, כיון דרצה להשמיענו מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע גבי אחרים לשם פסח, נקט נמי ברישא פסח.

קכב) מתני', ר' אליעזר מחייב. התוס' הרשב"א נסתפק, אם הדין כן נמי בתמיד, דכיון דדינו לדחות שבת פטור, או דילמא כיון דכששחטו שלא לשמו לא עלה לציבור לשם חובה, אין דינו לדחות שבת וחייב, ובתוספתא (פ"ה ה"ו) אמרינן דבתמיד נמי חייב וכן פסק הרמב"ם (פ"ג משגוגות הי"ג).

קכג) מתני', ור' יהושע פטור. היינו משום דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה. והקשה הצ"ח הא בשוחט בשבת אמרינן בכיצה (כ:) דאם שחט שלא לשמו לא יזרוק, ופירש רש"י ד"ה ואם, כיון דאינו נאכל, ואם כן תו לא עשה מצוה. ותירץ, דמיירי שלא נמלך זרוק. עוד כתב, דאפשר דמותר לזרוק כדי להציל עצמו מחטאת דומיא דאינתא בשבת (ג:), בהדביק פת בשבת דמותר



לידחות חייב, אבל הכא שלא ידע איסור נדה, לדעתו הא איכא מצוה בבעילה זו הלכך פטור.

קלח גמ', והאמר רבא חייב אדם וכו'. **המהרש"ם** (ה' מגילה) הביא מספר **האשכול** (סימן ז') דמה שגורו במגילה שמא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים ולא אמרינן דטועה בדבר מצוה וליפטר, היינו משום דהוה מצוה דרבנן ולא פטרינן ביה משום טעה בדבר מצוה, והוכיח המהרש"ם דהדין דחייב אדם לשמח את אשתו מדאורייתא דהא אמרינן ביה טעה בדבר מצוה. **והאחיעזר** (ח"ג סימן פ"ג) נתקשה גם כן בזה וכתב דהכא שאני דבקים המצוה גופה עובר האיסור ונחשב כאנוס.

קלט גמ', **דילמא כדרב ביבי, הרמב"ם** (פ"י מתרומות הי"ב) כתב שאם אכל כל השנה חייב קרן, ובערב הפסח פטור אף מן הקרן, והקשה **התורת זרעים** (תרומות פ"ח מ"א), אמאי פטור מן הקרן הא הויק ממון הכהנים, ותירץ, דהרמב"ם סבר דפטור בזמנו בהול, משום דהווי אנוס. **ובליקוטי הלכות** הקשה מאי טעמא חילק הרמב"ם בין זמנו בהול לאין זמנו בהול, הא פסק כר' יוחנן דיבמתו נדה בעל פטור, וכתב דבאמת סבירא ליה להרמב"ם דבעינן טעה בדבר מצוה ועשה מצוה, כמו שכתב **הלחם משנה** (פ"ב משגגות ה"ח) בדעתו, ודוקא כאן פטור בזמנו בהול משום דאנוס הוא. **והמאירי** כתב דאף בזמנו בהול חייב בקרן.

קמו גמ', **אי נמי שאני תרומה**. הקשה **רבינו עקיבא איגר** (שו"ת סימן ע"ה) הא במתניתין דהתם אמרינן נמי גבי אשה ועבד שאכלו, ונודע שנתגרשה ונשתחרר שפטורים והתם ודאי זרים הוו, והר"י **בכרך תירץ**, דמשנה זו כר' יהודה אזלא, דאמר (תרומות פ"ז מ"ב) בת כהן שנשאת לישראל ואכלה בתרומה פטורה מן החומש, ומפרש **בכריתות** (ו'): דהטעם דבעינן זר מתחילה ועד סוף. [ועיי"ש שהוכיח דפטור זה שייך אף בנולד זר].

קמא בגמ', **יבמתו נדה בעל פטור, התוס' ביבמות** (ב.) ד"ה **ואחות אשתו**, כתבו, דמדברים אלו משמע דביבמתו נדה איכא מצוה והיא הא דקני לה. וכתב **הקובץ הערות** (סימן י"א סק"א) דאין להקשות הא לא שייך עשה מצוה, משום דהווי מצוה הבאה בעבירה, וממילא לא עשה מצוה. משום דמצות יבום מתקיימת על ידי הקנין שקונה אותה שהוא תוצאת הביאה, ובכהאי גוונא לא אמרינן דהעבירה מבטלת המצוה. כמו במילה שלא בזמנה בשבת דמקיים המצוה בתוצאה ולא בגוף המעשה. וכן משמע **בתוס' רי"ד** כאן שכתב, שמקיים מצות יבום על ידי הפקעת זיקתה.

קמב רש"י ד"ה **אשתו נדה וכו'**, כדמוקי וכו' בסמוך לוסתה ובמעוברת. הקשה **במרומי שדה** מאי טעמא בעינן לתרוויהו הא כיון דהוה סמוך לוסתה והוא לא בזוי מינה, ליחייב אף בעשה מצוה. ויש ליישב על פי מה שכתב **החזון איש** (סימן קכ"ד לדף ע"ב): **על תוס' ד"ה באשתו וכו'** שכתבו דללישנא קמא דבעינן ועשה מצוה, שוב לא בעינן לתירוץ דבזוי ולא בזוי, אלא החילוק

קלא גמ', ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב. הקשה **הגר"א** (י"ד רס"ב ס"א) על הרמ"א שפסק דאם מלו תוך ח' יצא, הא הכא מבואר דקודם זמנו לא קיים מצוה כלל. ותירץ **הצל"ח**, דאין הכי נמי דלא מקיים המצוה בזמן עשית המילה, אלא כשמגיע ח' מקיים המצוה בזה שהוא מהול. וכן תירץ **בבית הלוי** (ח"ב סימן מ"ז). **ובשו"ת רבינו עקיבא איגר** (סימן קע"ד) נסתפק אי קיים המצוה.

קלב גמ' **ותסברא מה התם וכו'**. הקשה **הרש"ש** מאי קושיא, הא ודאי איכא חילוק גדול כדפירש **רש"י בד"ה על מה**, דברישא מיירי שמל את של שבת תחילה. **קלג** תוס' ד"ה **הא וכו'**. ומאי קאמר ר' יהושע וכו'. פירש **המהר"ם** דהוקשה לתוס' דהחילוק בין הרישא לסיפא פשוט, דברישא שגג ובסיפא טעה בדבר מצוה, ועל כרחק דר' אליעזר הקשה לשיטתו דאין לחלק ואם כן מאי מקשה הגמ', ופירשו התוס' הקושיא על ר' יהושע, שחילק בין שינה לדבר האסור לשינה לדבר המותר, ומתרתת הגמ', דכיון דר"א לא שני ליה איך יוכל ר"י להשיבו כן, והדר מקשה דמכל מקום כיון דר"א מקשה על ר"י יאמר לו ר' יהושע לדידי לא קשה לי דיש לחלק בין עוקר לטועה.

קלד תוס' ד"ה **לר' יהושע וכו'**, תימה וכו' דפסל לעיל אחרים לשם פסח, פירש **המהרש"ל** דהיינו בהוה אמינא, דרישא בטועה ועקירה בטעות הוויא עקירה, ואם כן סיפא נמי הא עקר אחרים לשם פסח, ופסול לר' אליעזר, ואם כן לדעת המקשן נמי לדבריו דר' אליעזר קאמר ומאי קמקשי.

קלה תוס' ד"ה **שקדם וכו'**. ורישא נמי וכו'. העיר **המהרש"א** דברישא ודאי ניחא שנקט ערב שבת, שהרי אם היה צריך למול אחר השבת ודאי לא קדם ומל של שבת, ושוב ניתנה שבת לידחות. **והחכמת מנוח תירץ**, דאף בהיה לו למול באחד בשבת, כיון דלא מל של שבת עד לאחר השבת מיקרי לא ניתנה שבת לידחות. [ולפי זה אתי שפיר דברי **הרמב"ם** (פ"ב משגגות ה"ח) דמיירי שמל שניהם בשבת, ונתקשה **הכסף משנה** מה הוצרך לומר שמל שניהם, ולדברי החכמת מנוח ניחא, דאי לא מל את של שבת בשבת לא מיקרי ניתנה שבת לידחות. (י.פ.)]

דף עב ע"ב

קלו גמ', **שלא ניתנה שבת לידחות. הרא"ש בשבת** (ר"א דמילה סימן ה') הוכיח מהכא דהמל קודם זמנו אין צריך הטפת דם ברית, דאי צריך אמאי לא ניתנה שבת לידחות, הא דחוויה היא אצל הטפת דם ברית, אבל **הש"ך** (י"ד רס"ב סק"ב) כתב לדחות דאף אי צריך הטפה, מכל מקום לא דחי שבת אלא מילה ממש. **קלז** גמ', **יבמתו נדה בעל פטור**. הקשה **החזון איש** (סימן קכ"ד לדף ע"ב ע"ב) הא אמר ר' מאיר דאם לא ניתנה שבת לידחות חייב, והכא נמי הא לא ניתן איסור נדה לידחות, ותירץ, דהיינו דוקא התם שזכר שבת רק שטעה במילה, וכיון שלא ניתנה שבת



מינה כזית בשר גידים ועצמות חייב, והשתא אינו חייב עד דאכיל כזית בשר.

קמט **תוס' ד"ה לדברי וכו'.** מיהו אכתי קשה לר"י וכו'. כתב **המהרש"א** דקושיא זו קשיא גם לר' אבהו גופיה, **והתוס' בשבת** (ק"ו.) **ד"ה בחובל** תירצו, דמיירי באיסורי הנאה והוא לא ידע דהוה איסורי הנאה דמיקרי צריכה לגופה, ומכל מקום הוה מקלקל, ולפי זה הכי נמי יש לומר דלא ידע שיאסר.

קנ **תוס' ד"ה שחטו וכו'.** דע"כ לאו מטעם אנוס וכו'. **הקובץ שיעורים** (ביצה אות ס"ב) הקשה אמאי לא יפטר מטעם אנוס ומאי הוה ליה למיעבד. **והחזון יחזקאל** תירץ, דלא מיירי הכא שהיה טריפה בבני מעיים, שאי אפשר לבדוק ובדאי אנוס הוא, אלא האי טריפה בסתר היינו באברים החיצוניים, אך לא בגלוי כל כך שיכול לראותם בלי שום בדיקה וחיפוש, אבל אם היה בודק היה מוצאם כגון נעקרה צלע אחת מחולייתיה. על טריפות אלו אין לפטרו מטעם אנוס אלא רק משום דטריד בדבר מצוה.

קנא **בא"ד, שם.** אבל **רש"י במתני' ד"ה פטור** פירש באמת דהפטור מטעם אנוס. וכתב **הליקוטי הלכות** (זבח תודה ד"ה שחטו) דלרש"י צריך לבאר דברי הגמ', דכיון דמצינו בתוספתא מאן דאמר דחייב בכל הני דמתניתין, על כרחך ר' אליעזר היא דסבר טעה בדבר מצוה חייב, לכך אמרינן דר' אליעזר מחייב נמי בנמצאת טריפה.

קנב **רש"י ד"ה אשם וכו'.** ומה היא נדבה וכו'. **הגרי"ז** (פ"ה מפסוה"מ ה"ח) כתב דב' דינים נאמרו בהני, הראשון, שיפלו לנדבה, והוה מהלכתא דכל שבחטאת מתה באשם רועה, השני דין הנדבה שבאה מאשם שיעשה ממנה קיץ המזבח, והוא ממדרשו של יהוידע הכהן.

קנג **רש"י ד"ה בדמיו וכו'.** אבל וכו' אף על פי שמקריבה לעצמו. **המהרש"א** כתב דמשמע שהראיה מדר' יהושע, ופירש, דעל ידי שמקריבה לעצמו ודאי עקרה, **והרש"ש** פירש, דמתנא קמא אין להוכיח דכיון שנופלת לקרבן ציבור [קיץ המזבח] יש לומר דלהכי הוא עצמו לא, דאין קרבן יחיד משתנה לציבור, וכן כתב **התוס' רי"ד דהראיה דוקא מר' יהושע** מטעמא דהרש"ש.

קנד **תוס' ד"ה אשם וכו'.** דהא כ"ע מודו וכו'. פירש **המהרש"א** דתוס' סבירא להו דהוכחת הגמ' מר' יהושע, לכך פשיטא לה דמיירי אחר עקירה וניתוק, דכיון שמקריבה לעצמו ודאי עקרה, **ווצ"ע** למה בעי לזה הא אף אם לא עקר יעקרנו עכשיו].

קנה **בא"ד, גלי קרא** דהוא עצמו. **המהרש"א** פירש דלא קאתי למעוטי דמיו אלא קודם שנסתאב, אבל אחר שנסתאב דמיו נמי יקרבו. **ווצ"ע** מה שייך למעוטי דמיו קודם שנסתאב ואיך שייך לפדותו בלא מום (י.פ.).

קנו **בא"ד, אמאי** לא מצריך רעיה. **החזון איש** (תמורה ל"ה סק"י) הקשה, אמאי לא הקשו על ר' יהושע שהצריך למכרו, ובפסח נקטינן דאחר פסח שוחטו לשלמים ואין צריך למוכרו. וכתב דאפשר דאשם אסור לשנותו לכתחילה קודם כפרה, לכך

דביבמתו עשה מצוה ובאשתו לא עשה מצוה, וכתב על זה החזון איש דמכל מקום בעינן למימר דהיתה מעוברת דאי לאו הכי אף באשתו קיים מצות פרו ורבו, אף בסמוך לוסתה. (ועיין באות הבאה).

קמג **בא"ד, שם. הרא"ש** (פ"ק דנדה סימן ד') כתב, דלמסקנא דמוקמינן בסמוך לוסתה לא שייך למימר במעוברת, דבמעוברת לא חיישינן לוסתות, וכתב **הליקוטי הלכות** (ד"ה אשתו) דאולי גם רש"י לא נקט בדוקא לתרווייהו אלא כתב כל תירוצי הגמ'.

קמד **תוס' ד"ה באשתו וכו'.** ובסמוך וכו' ותימה וכו' הא באשתו נדה קיימינן, כתב בשו"ת **באר יצחק** (אהע"ז סימן ג' ענף ב') דברמב"ם משמע דאף באשתו נדה איכא מצוה (כדיוק **הלחם משנה** פ"ב משגגות ה"ח), וכתב דכן משמעות לשון הגמ', "כל שכן בההיא דמחייב דלא קעביד מצוה", ומשמע דבאשתו קעביד מצוה. ואמנם **רש"י ד"ה דמחייב פירש**, דבנותר אין שם לחלוחית מצוה.

דף עג ע"א

קמה **גמ', לדברי האומר וכו'.** הקשה **המהרש"א** אמאי לא הקשו כן ארישא דשחטו שלא לשמו מה תיקן, [אמנם **רבינו חננאל** פירש הקושיא גם על הרישא], ותירץ, דתיקן שאינו נעשה נותר אלא אחר ב' ימים כשלמים, ואף דפסול, מכל מקום נותר לא הוי ואינו בכרת. והקשה עליו **בנימוקי הגרי"ב** בשם **החכם צבי**, הא אמרינן במעילה דבקרבת פסול ליכא נותר, ועוד הקשה הא קודם שחיטה נמי לא הוי נותר, וועל מה שכתב **המהרש"א** בתירוץ דדינו כשלמים הקשה **הרש"ש**, הא אמרינן בכל דוכתי שחטו שלא לשמו פסול, וביאר **הרש"ש** דהכונה פסול מפסח ועדין הוא שלמים או דפסול מטעם שנקרב אחר תמיד של בין הערבים].

קמו **גמ', תיקן בדוקין שבעין. התוס' בזבחים** (ל"ה:) **ד"ה אלא** כתבו, דלאו דוקא דוקין שבעין, דהוא הדין שאר מומין, דהא טעמיה דר' עקיבא מדכשר בעופות, והרי כל מומין כשירין בעופות, ובתירוץ שני כתבו, דשאר מומין פסולין מדרבנן [היינו דמדרבנן אף אם עלו ירדו]. **ורש"י בזבחים** (פ"ה:) **ד"ה הואיל** כתב, דכל מום מגונה פסול בעופות. ומשמע דנקט בדוקין שבעין, משום דלא הווי מום מגונה.

קמוז **גמ', שם. הרמב"ם** (פ"ב משגגות ה"י) פסק דשחטו ונמצא בעל מום חייב. ולא כתב דוקא מומין שבעין. וביאר **הלחם משנה** דאחר שתירץ רב עוירא שתיקן להוציא מידו אבר מן החי, שוב לא בעינן לשינויא דדוקין שבעין.

קמח **גמ', שמוציאו מידי אבר מן החי, פירש רש"י** שמותר לבני נח, **והחתם סופר** (שו"ת יו"ד סימן ע') הקשה על **הרמב"ם** (פ"ט ממלכים הי"א) שכתב, דאין לבן נח איסור אבר מן החי בעוף, דהכא הא מיירי בחטאת העוף כדמוקים לה **בחולין** (נו.), ואמנם **רבינו חננאל** פירש הנפקא מינה, דמקמי דשחטה אי הוה אכיל



קסא) גמ', הא מני ר"א היא. הקשו הצ"ח ורבינו עקיבא איגרו. הא עקירה בטעות היא דהא לא ידע שאינו פסח. והשפת אמת תירץ, דכל מה דלא שמה עקירה הוא דוקא בפסח דעקירת שמו פוסלתו. אבל בשלמים דכשר שלא לשמו ורק לשם פסח פסול. אם כן הטעם משום שנקרא שם פסח עליו וזה שייך אף בטעות.

קסב) גמ', אלא מחזורתא וכו'. מסקנת הסוגיא דסתמו לשלמים, והטעם דישרף מיד משום פסול דאחרים לשם פסח, אבל הרמב"ם (פ"ד מפסוה"ק הט"ו) פסק [גבי אשם] דסתמו לשמו, ולכך פסק (פ"ד מק"פ ה"ג) במשכו הבעלים דישרף מיד. אלא שהוסיף דהיינו דווקא אם נודע שמשכו הבעלים את ידם קודם שחיטה, וכן הוא בתוספתא (פ"ו ה"ו). ופירש המקדש דוד (קונטרס סימן ד' אות ד') טעמו, דהא באמת מה דאין לו בעלים אינו פסול בגופו, דפסולו בגופו הווי משום דשחטו שלא לאוכליו [כפירוש תוס' ד"ה בדם] וסבירא ליה להרמב"ם דשייך דוקא בנודע קודם שחיטה וחישוב שלא לאוכליו. ועיין בצ"ח שהקשה על הרמב"ם מסוגיין דמשמע דקאי אמתניתין, דמיירי שלא נודע, דמשום הכי פטרוהו משום שבת. ואפילו הכי אמרינן דמיקרי פסולו בגופו.

קסג) רש"י ד"ה אלא אמר וכו', ומשום דשחטיה בהדיא לשם פסח. הקשה המהרש"א מה כתב רש"י בגנן, הא כיון דלא נודע לו, ודאי שחטו לשם פסח. ותירץ החכם צבי (סימן ק"ס) דאתי למימר דלא מיירי ששחטו בסתם דאם כן שוב הוי שלמים, [ועיין ברש"ש מה שהוסיף].

קסד) תוס' ד"ה האמר וכו'. תימא וכו' לימא דמתניתין ר' יהודה וכו'. הקשה הרש"ש הא כתבו התוס' (בעמוד א') בד"ה לדברי, דמתניתין לא מצי אתיא כר' יהודה משום דר' יהודה פטר במתעסק.

גזרו, מה שאין כן פסח שאף קודם י"ד מותר לשנותו לכתחילה.

דף עג ע"ב

קנז) גמ', ותני עלה בחול כה"ג ישרף. הקשה הצ"ח, דילמא שאני התם דהוי אחר תמיד של בין הערבים שאסור אז להקריבו שלמים, ולכך אין סתמו לשלמים.

קנח) גמ', משום דבר אחר. הקהילות יעקב (סימן ט"ו) כתב, דנחלקו רש"י ותוס' (בדף כ"ג ע"ב) מה נחשב פסולו בגופו, לדעת תוס' כל שלא נעשה מעשה הפוסל בגוף הבשר מיקרי בדם ובבעלים ובעי עיבור צורה, ולפי זה ניחא בנשחט אחר תמיד של בין הערבים דלא מיקרי פסולו בגופו, ודעת רש"י דכל שהקרבן פסול מיקרי פסולו בגופו. והקשה, דאם כן הכא נמי הא הקרבן פסול, ותירץ, דכל מה דנפסל אחר תמיד של בין הערבים היינו שלא יזרוק, אבל בדיעבד אם זרק הדם הזבח כשר, הלכך לא נחשב פסולו בגופו. (ועיין באות הבאה)

קנט) גמ', דקשחית ליה אחר תמיד של בין הערבים. תוס' ביומא (כ"ט). ד"ה אלא הקשו, הא אין זה מעכב אלא למצוה בעלמא. ותירצו דכיון דעכשיו אסור להקריב האימורים, ממילא לא ניתר הבשר. והא דלא אמרינן נעשה כמי שנטמאו או שאבדו האימורים שהבשר מותר, (כדלעיל נ"ט ע"ב) משום דמעיקרא לא חזו אימורים להקריבה, שהרי משכו הבעלים ידם. עוד תירצו, דהוא מדרבנן, שאסרו לזרוק דמו שמא יבואו להקטיר אימוריו. [ולדבריהם אתי שפיר דלא מקרי פסולו בגופו].

קס) גמ', כגון שהפרישו קודם חצות. הקשה החזון איש (תמורה ל"ה סק"ח) אמאי לא נימא כן נמי באשם שנדחה כשמתו בעליו, וכתב דאפשר דאין דין דחיה אלא בפסח דמעורב ביה שלמים טפי, אבל אשם נהי דאזיל מיניה דין אשם, לא מיקרי דחוי.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 - 10:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryId=1124>